

Zeefleetu Ministrijas Wehstnefis

Nr. 2.

1922.

Latwijās Republikās Presidenta politiskā atbildība.

Leetas, par Latwijās Republikās Presidenta politisko atbildību nebuhtu gandrihs neša ko teikt, jo Latwijās Republikās Satweršmes likuma 53. vanti ir noteikti deklareta Republikās Presidenta politiskā neatbildība:

„Walsis Presidents par sawu darbību politisku atbildību nenes.“ Waretu te tilai peesihmet, ka lihdsšchinejās republiku konstituzijās presidenta politiskā neatbildība gan parasti naw tahdā noteiktā formā deklareta, bet teorija mehds fezinat presidentu politisko neatbildību no ziteem konstituziju noteikumeem (peem. noteikumeem par presidentu tā walsis galwas stahwofli, par ministru kontrafignaziju u. 3.), un ari lihdsšchinejā parlamentaro republiku prakse newar usrahdit gadījumus, kurus waretu noteikti kwalifizet tā presidenta politiskās atbildības gadījumus. Sā tad muhsu konstituzijas 53. p. formula par Republikās Presidenta politisko neatbildību ir faskanā ar lihdsšchinejem waldofcheem teoretiskeem eefstateem un ar parlamentaro republiku lihdsšchinejo prakti.

Un tomehr, es grihu usstahdit un mehginat pamatot testi, ka, neluhfojot us Satweršmes likuma 53. p. formulu par Walsis Presidenta politisko neatbildību, muhsu konstituzija (Latwijās Republikās Satweršmes likums) atteezibā us Republikās Presidenta atbildību usstahda jaunu prinzipu, t. i. preteji 53. p. formulai tomehr atfihst Walsis Presidenta politisko atbildību. Scho jauno prinzipu es atrodu muhsu konstituzijas 50. un 51. pantus: es redsu tur noteiktu Walsis Presidenta politisko atbildību, pee tam wehl diwejadoss weidoss, — tā politisko atbildību tautas preeščā, un politisko atbildību tautas weetneezibas — Saeimas preeščā.

Ustahdot šahdu testi, protams, rodas pamats un peeteekofchi daudš materiala jautajuma pahrrunasčanai par Latwijās Republikās Presidenta politisko atbildību. Schoreis to daristm wišā ihsumā fekofchās rindinās.

1.

Lai gan republikās presidents ir walsis galwa tapat tā monarchs, tomehr prinzipieli starp monarhu un republikās presidentu ir leela starpība. Pateizotees wehsturiskeem apstahkeem, teorija pat konstituzionalam monarham atfihst fewiščā, winam pascham peederoschu teefibu us walsis galwas stahwofli; turpretim republikās presidents ir tilai walsis pirmais eerednis, kuram

naw nefahdu zitu teefibu, ka ween tās, kuraš likums winam noteikti peefchir. Tapeh3, preteji atfih tai monarcha neatbildibai, teorija prinzipā atfihst republikas presidenta atbildibu un ūhini sinā netaiūa prinzipielu ūarpibu ūarp presidentu un ziteem walūis eeredneem. Ir pat wairakahrt iūeiktas domas, ka wiūu walūis eerednu, presidentu neisnemot, atbildiba par ūawu darbibu peeder pee republikas raksturigām ihpaūhibam. Tā peem. frantschu teoretikis J. Guhard's iūūatās: „Naw eefpehjamš ūahditees preefūhā republiku, kura žilweūi, ūas leeto waru, nebuhtu atbildigi. Tās ir til nefaweenojami ar ūahādu waldbibas formu, ka tamlihdūiga republika newaretu eūūūet.“¹⁾ Un paūūūtamais wahzu teoretikis R. v. Mohls rakūta: „Presidenta personiga atbildiba ir logiūta nepeezeefūamiba republikā.“²⁾ ūahādu eefūatu atrodam formulētu ari daūūās republiku konūtitužijās; tā, jau Franzijas 1793. g. konūtitužijā tika deklarets, ka brihwiba newar pastahwet, „ja wiūu eerednu atbildiba naw nodroūhinata... Tautas pilnwaroto un winas agentu pahrahpumi newar palikt nefoditi. Neweenam naw teefiba pretendet uū leelatu neaiūūaramibu, tā ziteem pilūoneem.“ Konsulata konūtitužija (1799. g.) turpretim atūina konsulu, tā ari Senata, likumdoūanas korpuūa un tribunalu lozeku neatbildibu. Bet 1848. g. darbineeūi atgreefūas pee 1793. g. prinzipee; komiūijā, kura iūūrahdaja 1848. g. Franzijas republikas konūtitužiju, jautajums par republikas presidenta atbildibu lihdūās ziteem walūis eeredneem pat neiūūauza fewiūūas debates, jo preefūh ūūis komiūijas lozekleem, tā aūūrahda Tokwils, „walūis galwas atbildiba peedereja pee republikas buhtibas“. ³⁾ Tapeh3 presidenta atbildiba, lihdūigi ziteem walūis eeredneem, bij noteikti formulēta 1848. g. konūtitužijas § 68. „Republikas presidents, ministri, publiūtās waras preefūhūahwoji un agenti ir atbildigi, katrs ūawas darbibas robesūās, par wiūeem waldbibas un administrazijas akteem.“ Republikas presidenta atbildiba ūhini konūtitužijā tā tad bij noūūahdita lihdūigi ministru atbildibai; un tā ka wiūeem walūis presidenta akteem, peh3 konū. § 67., tomehr bij wajadūiga ūahda ministra lihdūsparakūūūhana (kontraūignazija), iūnemot ministru atlaiūhanu un eezelūhanu amatos, tad leelata dala waldbibas aktu bij garanteta ar dubultu atbildibu: lihdūsparakūūūtāja ministra un republikas presidenta atbildibu.

Ari Seemel-Amerikas Saweenoto Walūtu konūtitužija atfihst republikas presidentu atbildibu lihdūigi ziteem walūis eeredneem — „par walūis nodewibu, kufuku nemūhanu un ziteem ūmageem noūeegumeem un pahrahpumeem“ (treason, bribery or other high crimes and misdemeanours). Kā redūams, atbildiba te noūūahdita plasūi, jo ūem „ūmageem noūeegumeem un pahrahpumeem“ war ūapraūū loti daudū ko. Tomehr, atbildiba te naw noteikta

¹⁾ Sal. H. Frisch, Die Verantwortlichkeit der Monarchen und höchsten Magistrate, lpp. 135.

²⁾ Sal. C. Walthers, Das Staatshaupt in den Republiken, lpp. 159.

³⁾ H. Frisch, Die Verantwortlichkeit etc, lpp. 136.

prinzipiēli, bet ušķlāititi atfēwifēķi gadijumi, tad atbildiba ņahjas ņpeķā. Šķo ušķlāitifēķanas metodi ir nehmufēķas par paraugu daudsu zitu republiku konstituzijas, pēe tam daščās konstituzijās (Brafilijas, Meķikas) ņķo gadijumu ušķlāitits wairaf, zitās masaļ. Franziņas konstituzija, pēem., noķata republikas presidenta atbildibu wēenigi walstis nodewibas gadijumā.¹⁾ Tā la Franziņas kriminalkodelķs neapņimē noteikti walstis nodewibas ņeķdseena ņaturu, tad te ir eespeķjama paplašēķinosķa iņtulķofēķana, un frantņķu teorija pēenam, la atteezibā uņ walstis presidentu ņem „walstis nodewibas“ jaķaprot newēen Franziņas interesķu nodofēķana lahdas ņweķēķas walstis labā, bet wispaķrigi konstituzijas un liķumu paķraķpēķana.²⁾ Praktiķkas noņihmes ņķim ļautajumam lihdņ ņķim naw biķis, jo newēens no Franziņas presidenteem weķl naw tizis ņauķis pēe atbildibas par amata paķraķpumeem. Mani te intereseķa ņikai atņihmet pēemēķru, kur pati konstituzija formulē presidente atbildibu loti ņķauri.

Šķi konstituzijās minētā walstis presidenta atbildiba ir tā ņauķtā walstis-teeņiķtā atbildiba jēķ juridiķka atbildiba par amata paķraķpumeem un noņēēdņigu riķzibu pret walstis interesēm. Wina ir iņņtraķdajusees par noteiķtu publiķi-teeņiķķu institutu, ar ņewiķēķķu teeņas prozeduru, wispirms atteezibā pret teeņiķkas walstis ministreem, un ņawā laitā winai pēefrituņi leela loma ari praktiķā, ņewiķēķķi Anglijā (impeachment). Sewiķēķā prozedura paņtaķw eesķķ tam, la apwainoto eeredni apņuhdņ un nodod teeņai parlamentis resp. tautas weķletā palata (pēe diwpalatu sistemas), un teeņā parlamenta augņķpalata, waj ņpeķiali ņastahdits tribunals, waj ari walstis augņtaļā paņtaķwigā teeņa. Šķis atbildibas weids ar ņawu ņmago prozeduru tagad ir ņauķēķis ņawu noņihmi ari atteezibā uņ ministreem, — winu ir iņņpēēduņi ministru politiķtā atbildiba; un ja atteezibā uņ ministreem ņķim institutam (walstisteeņiķķajai atbildibai) ir wismaņ ņawa weķsturiķka noņihme, tad atteezibā uņ republiku presidenteem winam naw ari ņķis noņihmes, jo ir paņiķstams pawiķam ņikai weens mehģinaķums ņauķt republikas presidentu pēe atbildibas ņķini ķaķrtibā — S.-U. Sawēenotajās walstis wairaf la puņņimts gadu atpaķaf. Pateķēķā, ņtarp augņtaķo eerednu kriminalo atbildibu un politiķķo atbildibu ari neatleēķ wairis weetas ņewiķēķķam atbildibas weidam par ņmagaleem amata paķraķpumeem, jo ņķēem paķraķpumeem arweenu ir kriminalis rakņturs, ķatrā ņinā wini ir ņalņititi ar konstituzijas waj liķumu paķraķpēķanu.³⁾ Tareķķ jaatņihņi par pilnigu pareiņu, la muķņu konstituzija nēmas wairis nepeemin ņķo ņewiķēķķo atbildibas weidu ne preeķķķ ministreem, ne preeķķķ Republikas presidentu,

¹⁾ 25. febr. 1875. g. liķums par publiķķo waru organiķēķanu, § 6. „Le President de la Republique n'est responsable que dans le cas de haute trahison.“

²⁾ Sal. U. Lebon, Das Verfassungsrecht der Französischen Republik, lpp. 57.

³⁾ Teoretiķķajos eestatos par tā ņauķtās walstisteeņiķķās atbildibas buķtibu naw ņaņneegta weeniba un ņtaidriba; daķķi teoretiķi beņ ņewiķēķķēem panahķumeem mehģinaķuņķi winu noņtaķdit tā ņewiķēķķu paņtaķwigu atbildibas weidu, ziti turpretim pēēņaita winu waj nu diķziplinarai (Samuely), waj kriminalai atbildibai (Perrin).

atstahjot tã tad ari preeſch wineem ſpehã wiſpahriġo kriminalo atbildibu, pee kam atteezibã uſ presidentu ſchi atbildiba ir no formalãs puſeſ eeroberſchota ar konſtituzijã 54. p. noteikumu: „Walſtã presidentu war ſaukt pee kriminalãs atbildibã, ja tam peefriht Saeima ar ne maſãt tã diwu treſch-dãtu balſu wairafumu.“

Bet tã nu ſtahw ar republiku presidentu politiſko atbildibu, kaſ ir muhſu pahrrunaſ tuwakãis temãtſ? Eſ tiſko atſihmeju, tã miniſtru politiſkã atbildiba ir iſſpeeduſe no praſeſe winu walſtiſko jeb ſewiſchko juridiſko atbildibu par amata pahrfahpumeem. Sapãt ari republiku presidentu walſt-teeſiſkajai atbildibai naw nekãhããs praſtiſkãſ noſihmeſ; un ja H. Friſchã par presidentu atbildibu iſſakaſ, tã „presidentu atbildiba teeſiſti ir tiſ minimala, tã war runãt par winu neatbildibu“, 1) tad — lai gan tahdam eeſtãtam naw peeteekoſchã pamata lihãſſchinejãſ konſtituzijãſ, tomehr winſch ſãkãn ar lihãſſchinejo republikaniſko praſti. Waj ari te ſchi praſe buhtu iſſlãidrojama ar to, tã republiku presidentu teeſiſkãſ atbildibãſ weetã ſtahjuſeſ winu politiſkã atbildiba? Lihãſſchinejãſ konſtituzijãſ un teoriã atbild uſ ſcho jautajumu ar noteiktu: ne. Konſtituzijãſ neatſihjt presidentu politiſko atbildibu, un ſãkãnã ar winãm teoriã, kura dibinãti aiſrahãda, tã republiku presidentu teeſiſkajai atbildibai naw praſtiſkãſ noſihmeſ ne tapehã, tã winã buhtu iſſpeeſtã no presidentu politiſkãſ atbildibãſ, bet pateizoteeſ plaſchi noſtahãditãi miniſtru kontraſignãzijãi. Pateeſchãm, parlamentãraſ republikãſ presidentãſ ir noſtahãditã tã, tã patſtahwigi winſch newar iſdot neweenu kaut zã ſwarigu teeſiſku aktu; pehã Franzijãſ konſtituzijãſ, peem., tã tram presidentã aktãm jabuht lihãſparãſtitãm no kahãda miniſtra, 2) kurſch lihãſ ar to uſnemaſ atbildibu par aktã ſãtura likumibu. Tã tad ari tanãſ gadijumoſ, kuroſ republiku konſtituzijãſ pareãſ presidentã atbildibu, ſchi atbildiba buhtu tiſkãi ſubſidiãra jeb papãlbu atbildiba, jo lihãſparãſtitãjãſ miniſtrãſ ſchinãſ gadijumoſ tã tã no atbildibãſ netiktu atſwabinãtã. Leekaſ, tã ſchãſ patã apſtahãkliſ it tã leezinãtu ari par republiku presidentu politiſkãſ atbildibãſ newãjadſibu blaſuſ miniſtru politiſkajai atbildibai; jo ja parlamentãraſ republikãſ presidentãſ newar ſpert neweenu ſwarigãku ſoli beſ miniſtru kabinetã waj kahãda atſewiſchãka miniſtra lihãſãdalibãſ, pee kam pa leelãkãi ðãkãi taiſni miniſtru kabinetãm waj atſewiſchãkeem miniſtreem (ãteezibã uſ winu pahrwãldãmeem reforeem) peeder eeroſinoſchã un aktiwã loma, tad, ſchãeet, presidentã politiſkã atbildiba blaſuſ zeefchi nodibinãtai miniſtru politiſkãi atbildibai parlamentã preeſchã buhtu leeka. Tahããſ eeſkãtãſ ir teoriãã ðeeſgan

1) H. Friſch, Die Verantwortlichkeit etc., Ipp. 134: „Die Verantwortlichkeit der Prãſidenten iſt rechtlich eine ſo minimale, ðãß man ohne weiteres von einer Unverantwortlichkeit ſprechen kann.“

2) 25. febr. 1875. g. likumãſ par publiſto waru organiſeſchãnu, § 3, pehãdejãſ nõðãlãjumãſ: „Chacun des actes du President de la Republique doit être contresigné par un ministre.“

isplatits; bet wiensch naw gluschi pareiss. Jo nostahdit walstis presidentu tahdâ lomâ, ka winam nebuhtu gluschi nekahdas aktiwa walstis organa nosihmes, protams, naw eespehjams; un tas buhtu ari nealogisti. Daudsas konstituzijas atkauj republikas presidentam isdot daschus teessikus attus ari bes kontraignazijas, peem. ministru waj ministru presidentu usaizinaschanu amata; un bes tam, republikas presidentis war isdarit amata pahrkahpumus un kaitet walstis interesem ari bes formalu aktu isdoschanas, — daschreis warbuht taifni kawejojtees isdot atteezigu aktu, tur tas buhtu wajadfigs, tapat isleetojot sawu stahwofli newehlamai eerednu eespaidoschanai u. t. t. Naw isflehgti ari gadijumi, ka walstis presidentis wispahrigi mehgina west sawu perfonigu politiku preteji parlamenta wairakuma atsihtai politikai. Tâ tad katrà find ir eespehjami gadijumi, ka walstis presidentis kaitè walstis interesem waj nonahl konfliktâ ar parlamenta wairakumu waj paschas tautas wairakumu, rihkojojtees, tâ teikt, pats us sawu galwu, bes ministru lihdsdalibas, waj pat preteji wiau preeeschlikumeem, padomeem, aisrahdijsumeem; tapeh3, schleet, blafus ministru politiskai atbildibai buhtu pilnigi weeta ari parlamentaro republiku presidentu politiska atbildiba.

Waldoschâ teoretiskâ konzepzija turpretim zenschas pamatot republikas presidentu politisko neatbildibu ar politiska rakstura motiweem. Galwenais no scheem motiweem ir tas, ka presidentu politiska atbildiba nowedisshot pee beeschas walstis galwas mainas, zaur to waldiba kuhshot nestabila. Tâ peemehram Lebons raksta: „Prinzipa republikas presidentis ir neatbildigs, wismas no politiskâ weedofka. Tâs ir parlamentarâ reschima feras, jo katram presidentu rihkojumam wajag buht lihdsparakstitam no kahda ministra, un par scho parakstu ministrija ir palatam atbidiga. Republikas presidentu politiskâ atbildiba padaritu wina stahwofli titpat nestabilu, ka ministru presidentu stahwofli.“¹⁾ Man leelas, ka schahds eestats ir jaatsihst par nowezojuschos un nepareisu, jo wiensch dibinajas us ahrkahrtigi leelas nosihmes peeschkirshanu weenam walstis organam — walstis galwai. Wifas schis teorijas par walstis eekahrtas weenibu, waldibas stabilitati u. t. l., kuras usbuhwetas us weenas sifiskas personas nosihmi un teef atteezinatas pat us republiku, naw nekâs zits, ka monarchistiskâ laifmeta wehl newokratits pahrdishwojums. Walstis eekahrtas weeniba atkarajas ne no weena walstis

¹⁾ U. Lebon, Das Verfassungsrecht der Französischen Republik, 57. lpp. Tahst gan Lebons peewed ari weenu juridiska rakstura motiwu: peh3 wina domam, ar presidentu politisko atbildibu neesot jaweenojams konstituzijas noteikums par presidentu eewehleschanu us noteiktu laifu. Bet peedodot tahdu nosihmi konstituziju noteikumeem par presidentu amata laifa ilgumu, logiski wajadsetu eet wehl tahst un peenemi, ka schini laifâ ne presidentis war atkahptees, ne wiau war atzelt us teesas lehmumu u. t. l., kas, azim redsot, nowestu pee absurda. Man schleet, tâ konstituzijâ noteiktis laifs, us kuru presidentis teef eewehlets, ir jafaprot ka mafamalais laifs, kura presidentis us notifichas eewehleschanas pamata war palikt amata, ja wiensch scho amatu ispilda jastand ar likumeem un walstis interesem.

organa, bet no wisaš organu sistemas, zif ta pareisi un fastanigi usbuhweta; un waldbiāš stabilitate tāpat atkarajaš ne no weena organa stahwolla, bet no pareisi usbuhwetaš walstis eefahrtas un uš kultureleem pama-teem pareisi isweidotas weseļigaš politiskās dšihwes. Demokratiskajā Ūtenu republikā ofiājalais walstis galwa mainijās katru deenu, bet waldbiāš stabilitate nō tam nezeeta. Un jaunakā laikā mums ir peemehru deesgan, kur republikai atšewiškļa presidenta nemas naw, bet walstis galwas funkcijas sekmiigi ispilda waj nu ministru kabineta presidentis, waj wišs kabinets, tā tad organi pilnā mehrā politiski atbildigi un no parlamenta atkarigi.

Presidentu politiskā atbildiba tā tad neteek atšihāta ne nō konstituzijam, ne nō lihdsšchinejās walstis teesibu teorijas. Bet waj wina tikpat pilnigi teek noleegta ari no parlamentaro republiku praškes, to eš nenemos apgalwot. Wišmas Franzijā ir bijuški wairak gadijumi, ka republikas presidenti ir nolikuški sawas pilnwaras un atluhguschees no amata pirmis likumigā amata laika notezeschanas. Šhi atkaphšchanās no amata, protams, naw notikusi uš noteikta parlamenta wotuma pamata; bet tapat, protams, wina naw isklaidrojama weenigi ar walstis presidenta kapriši; turpretim japeenem, ka wina katreis notikusi uš sinamu — wairak waj masat juhtamu — spee-deenu no parlamenta un šabeedribas pušes. Šahdā gadijumā, man šķeet, te waretu konstatet pahrejas wirseenu no walstis presidenta moraliskās atbildibas uš wina politisko atbildibu parlamenta un tautas preeškā. Rahdu noteiktu šlehdseenu šhini sinā taišit man naw eeprehjams aš atteezigu materialu truhkuma. Katrā sinā, te mums ir darišchana ar interesantu walstis-teesisku parahdibu, kura pelna, ka wina leetiškli ispehtitu, wišmas peegreestu winai wairak wehribas, nekā lihds šhim, kur deesgan plaškā špezialā monograjijā par republikaniskas walstis galwu (Dr. Carl Walther, Das Staatshaupt in den Republiken, 1907) uš šcho apstahkli ir tikai garam ejot aš-rahditis. ¹⁾

2.

Pehz šhim eepreešchejam peeshmem par republiku presidentu teesisko un politisko atbildibu, peegreestimees muhsu Satweršmes likuma noteikumeem par walstis presidenta politisko atbildibu. Lai pahruna buhtu stingri leetiškļa, wišpirms noklaidrosim politiskās atbildibas jehdseenu. Atbildiba no objektiwās pušes ir sinamu preešk daritaja juhtamu šeku šaistišchana ar šahdu wina darbu, no subjektiwās pušes — šcho šeku apšinaschanās un ušnemšchanās. Šā, žiwilteesiskā atbildiba šatura fewi otrai peršonai nelikumigi nodaritu šaudejumu atlihdšinaschanu, kriminalā — naudas, brihwibas waj taml. šodu, politiskā — atlaišchanu no amata. Atlaišchana jeb atstahdināšchana no amata dašchreis figure ari tā dižiplinarā waj kriminalā šoda

¹⁾ Walther Das Staatshaupt &c, lpp. 166.: „In Frankreich dagegen haben von fünf sich folgenden Präsidenten vier ihr Amt niedergelegt.“

weids, bet tad wina ir faistita ar tahlakàm nelabwehligàm fefam, waj ari parahdas tà zita fmagaka (friminal-) foda rezultats. Surprezim amata faudeschanai tà politiftas atbildibas rezultatam tahlaku nelabwehligu fefu preefch atteezigàs perfonas naw; ministrs, kurfch fchodeen speests atkafptees no amata, parlamentà peenemta neustizibas wotuma behl, war pehz neilga laila, pee wairakuma frafziju pahrgroupeschanàs parlamentà, nahft atfal atpakal pee waldbibas. Tà tad par rafsturigu preefch politiftas atbildibas waretu peenemt amata faudeschanu bef tahlakàm nelabwehligàm fefam. Ja tas buhtu fods, tas buhtu weens no mihtstakajeem fodeem; bet pateefibà tas nemas naw fods, un ari tas ir preefch politiftas atbildibas rafsturigi. Jo lai politiftà atbildiba stahtos spehla, naw wajadfigs konstatet laut tahdu nofeegumu waj pahrlahpumu, bet tikai walfts waj fabeedribas intereschu neewehroschanu. Bet tà ka walfts intereset teef apluhkotas no politiftà weedokla, teef mehrotas ar politiftu mehraulku, tad jafaka, ka pateefibà politiftà atbildiba stahjas spehla tad, tad teef konstatets, ka tahda un tahda politiftu atbildibu nefofcha perfona waj perfonu grupa (peemehram atfewifchets ministrs waj ministru kabinetes) nerihkotas fastana ar tahda augstala walfts organa (monarcha, tautas weetneezibas, waj paschas tautas resp. balfsteefigo pilfonu, daschos gadijumos ari walfts presidenta) politiftajeem eefkateem, kuri teef peenemti par fastanoscheem ar tautas interesem. Tà, konstituzionalà monarchijà ministri ir politifti atbildigi monarcha preefchà, konstituzionalà dualistifta republikà, tà peemehram S. U. Saweenotajàs Walfts, ministri ir politifti atbildigi walfts presidenta preefchà, parlamentara walfti (republikà waj monarchijà) ministri ir politifti atbildigi parlamenta preefchà, teefchà demokratijà — waldbiba ir atbildiga paschas tautas resp. politifti pilnteefigo pilfonu preefchà. Wehl japeefihmè, ka politiftu atbildibu lihds fchim mehds atteezinat tikai uf augstakajeem ifpildu waras organeem — ministreem; bet tikpat labi wina war atteezinat no weenas pufes ari uf dascheem ziteem ifpildu organeem, pee kureem politiftet eeflati kriht fward, peemehram uf ministru paschu peeazinatajeem wina tuwakajeem palihgeem un uftizibas wihtreem,¹⁾ no otras pufes — uf republikas presidentu, pee lam, ja winfch wehlets no parlamenta, winfch waretu buht politifti atbildigs parlamenta preefchà, ja wehlets no tautas — politifti atbildigs tautas preefchà. Politifti (un wispahrigi) atbildigi naw un newar buht tikai paschi augstakee walfts waras nefefi, par kureem wairs augstala waras organa walfti naw, — tee ir monarchifta walfti monarchs, un demokrifta walfti (fchi wahrda plaschafà nofthmè) aktiwà tauta pati, t. i. politifti pilnteefigo pilfonu kopums tà augstakais walfts waras organs. Tautas weetneezibas eeftahdes fchini finà eenem diwpufigu stahwofli: daudstahrt winas ir tee

¹⁾ Franzijà ari augstako ifpildu waras preefchstahwu departamentos — prefektu — stahwofli ir tahds, ka wini pehz buhtibas ir politifti atbildigi ministru kabineta preefchà.

organi (parlamentari), kuru preekschâ ir atbildigi daschi ziti organi, wisbeeschali ministri; bet ihsti demokratiskâ walsti ari parlamentis patš war buht politiski atbildigs tautas preekschâ, kas isteizas wehletaju wairakumam peederofchâ parlamenta atfaufschanas teesibâ (Schweizê, Badenê).

Kas atteezas us politiskâs atbildibas formu, tad wina lihds schim ir parasta un pasihstama tahda, kahda wina iskopufes wezaja jeb ta fauftaja klasifikajâ parlamentarismâ atteeziba us ministru politisko atbildibu, proti, parlamentis issaka ministru kabinetam waj atfewischkam ministrim neustizibu, pehz kam kabinetam waj atteezigajam ministrim ir jaecesneeds atluhgšchanas no amata. Pati schi neustizibas isteischana war notikt daschados weidos, waj un peenemot noteikti formuletu neustizibas wotumu, waj ari noraidot kahdu šwarigu waldibas preekschlikumu (budscheta projektu, litumprojektu), neapstiprinot waldibas (waj atfewischka ministra) šlehtu lihgunu u. t. l. Bet maldigi buhtu ar scho formu faistit pascha politiskâs atbildibas instituta buhtibu; forma war mainitees (un nereti mainas pee daudseem politiskeem instituteem), neaiffkarot pascha instituta buhtibu. Peemehram, parlamentarš ministru kabinetš lihds pehdejam laikam parasti tika neteeschi isfraudsits no parlamenta, tagad turpretim fahf isplatitees kabinetu (waj wismas kabinetu preekschfehdetaju) teeschâ eewehleschana no parlamenta. Sapat war grositees ari politiskâs atbildibas forma; peemehram, ja neustizibas wotuma waj budscheta noraidischanas weeta parlamentis (waj nu us konstituzijas noteikumumu pamata, waj prezidenta weida) peenemtu teeschu lehmumu, ka kabinetam waj atfewischkam ministrim jaatkahpjas no amata, tad ar to politiskâs atbildibas buhtiba nebuht netiktu grosita.

Ja nu muhsu konstituzijas 53. p. šaka, ka „Walsts Presidentis par šawu darbibu politisku atbildibu nenes“, pehz tam, tad turpat 50. un 51. pantos ir noteikti mineli gadijumi, kad Republikas Presidentis teef atlaisis no amata, tad es 53. panta formulu isskaidroju ar to, ka te, minot politisko atbildibu, naw peegreesta wehriba schi instituta buhtiba, bet domata wina lihdschineja parasta forma — atkahpšchanas no amata pehz neustizibas isteischanas. Tahda forma muhsu konstituzija ir paredseta 59. p., turšch nosaka ministru presidentu un ministru politisko atbildibu; atteeziba us Walsts Presidentu pateescham tahda politiskâs atbildibas forma naw konstituzija paredseta, bet par to tur ir paredseta zita — pateesiba diwas zitas, modernas Republikas Presidentu politiskâs atbildibas formas. Sas naw nekas fewischkes, ka 53. p. formula, azimredšot dibinadamas us isplatitu nowezojušchos teoriju, noleeds politiskâs atbildibas modernas formas un nonahf pretruna ar preekschejeem 50. un 51. panteem, kuri naw rehinaušchees ar teorijam, bet peešlehjušchees politiskâs dšhweš attihstibas prasibam. Teorija ir inertia, teorija mihl trasaretus un eemihtas tekas, tapehz wina loti beeschi israhdas nowezojufees un parasti tikai istahlem šeto realas dšhweš attihstiba. Wehl desmit gadus atpafal bij isplatits no kompetentem

teoretikeem atbalstītais eestats, ka parlamentariisms nemaj neesot juridiska forma, bet tikai faktiskis stahvolkis; fastanā ar to arī atteezībā us politisko jeb parlamentaro atbildību waldija eestats, ka wina naw juridiski regulejama, ka winai naw positīwi-teejistu sekū. Tahdu eestatu peenem tā neapschaubamu peem. C. Walthers (1907. g.)¹⁾, lai gan angļu jurists prof. Daiši (Dicey) jau pagahjuschā gadu simtenu beigās ņawos darbos pareisi aīsrahda, ka politiskajai atbildībai ir gan teejistās ņelas un ka winās mehrlis war titt ņaņneegts pilnigi noteikteem juridiskeem lihdsekleem. Tagad jau turpretim patš parlamentariisms ir noteikti formulētš daudsās jaunajās konstituzijās, tā tad kluwis par juridiski formulētu waldības weidu; un lihdj ar to arī politiskā atbildība peenem noteikti formulēta waltsteejistā instituta weidu. Schini ņinā waretu teikt, ka pat muhsu konstituzijas 59. pants, kurch nosaka ministru politisko atbildību, nestahw wairš us wezās teorijas weedokka; wezajā parlamentariismā neustizības wotums nebuht wehl netika eestātītš tā noteiktš lehmums par kabineta waj atņewiņchā ministra nekawejoschu atkaphņchanoš no amata — pehž neustizības isteiņchanas tikai wehl gaidija, lai atteezīgās perņonas eeņneeds atluhgumos no amata, un ja winās daschreis wilzinajās ar atluhgņchanoš, tad teoretikeem allasch bij materiala deesgan, lai uštahditu un istirsatu jautajumu, waj atteezīgās perņonas ir rihkojuschās preteji konstituzijas prasībām, waj ne. Tagad turpretim mehš muhsu konstituzijas 59. pantā lasām (un tamlihdsligi arī wairakās zitās jaunajās konstituzijās): „Ja Saeima isteiz neustizību ministru presidentam, tad jaatkahpjas wiņam kabinetam. Ja neustizība isteikta atņewiņchām ministrim, tad tam jaatkahpjas, un wina weetā ministru presidentam jaaizina zita perņona.“ Te neustizības wotums pateesībā jau lihdņinajās noteiktām Saeimas lehmumam par ministru kabineta resp. atņewiņchā ministra atlaischānu no amata; un pehž buhtības es te neredsu starpību ar muhsu konstituzijas 51. panta noteikumu, pehž kura us Saeimas lehmumu war titt atlaisis no amata arī Walsis Presidents.

Jau ņahfumā mineju, ka atrodu muhsu konstituzijā noteiktu Walsis Presidenta politisko atbildību, pee tam wehl diwejados weidos: tā politisko atbildību parlamentā (Saeimas) preekščā, un tā politisko atbildību paschas tautas preekščā. Walsis Presidenta politiskā atbildība Saeimas preekščā ir noteikta Satwerņmes likuma 51. pantā: „Uš ne mafat tā puses wiņu Saeimas lozeklu preekščlikumu, Saeima ņlehgtā ņehdē ar ne mafat tā ditwu treschdalu wiņu Saeimas lozeklu balsu wairatumu war nolemt atlaisi Walsis Presidentu. Pehž ņchahda lehmuma Saeima nekawejoschi iņwehl jaunu Walsis Presidentu.“ Man ņchteet, ka ņcheit formulētā Walsis Presidenta atlaischāna no amata us Saeimas lehmumu ir ihsta Presidenta atbildība pehž ņawas buhtības un neeerobeschota pehž ņawa ņatura. Parlaments (Saeima) te ir atņihts par poli-

¹⁾ Dr. Carl Walthers, Das Staatshaupt in den Republiken, lpp. 162. un 165.

tiski un juridiski augstāko (sāhhdstnot ar Wālsis Presidentu) wālsis organu, kuram gan nāw dota teesiba peeprāst no Wālsis Presidenta pāslāidrojumus, bet kuram tomehr ir teesiba apspreest un nowehrtet Wālsis Presidenta darbibu, un kaut ari tās notiktu slehtā sehde. Muhsu konstituzijas 51. p. pareisi nostāhda Wālsis Presidentu tāhda stāhwolli, ka winām nāw teesibu west fāwu ihpatneju, parlamentām preteju wālsis politiku, bet winām fāwu politiku wājadēs peešlanot Saeimās eestāteem; jo 51. p., protāms, nedod Saeimāi teesibu atlāist Wālsis Presidentu no amāta uš nedibinātu eedomu un kaprisu pāmāta, bet gan wīšos tānīs gadījumos, kād Saeima atrod, ka Wālsis Presidenta darbībā isteizofhās politika ir preteja wālsis interesem. Serobeshojumi, kuri 51. p. mineti atteezībā uš Wālsis Presidenta politisko atbildibu (Wālsis Presidenta atlāishānu wār eerošināt ne masāt tā puse no wīseem Saeimās lozesleem, un nolemi ar ne masāt tā diwu treshdalu wīšu Saeimās lozeksu bālsu wairākumu, pee tam slehtā Saeimās sehde), ir tihri formālas, tā teikt prozewālās dabās, kuri gan wār apgruhtinat šhi instituta funkcioneshānu, padariti wīnu šamehrā reti peeleeotojamu, bet ne aisslart pāšā instituta buhtibu. Pāt ja tāmlihdsigi noteikumi padaritu tāhdu institutu pilnīgi nepeeleeotojamu praktiskā, wlni tomehr neatzeltu un neerobeshotu šho institutu no prinzipālās puses. Protāms, ka ari ministru politiskā atbildiba, kura fāwā lihdschinejā formā šāstīta ar neustizības wotumu, neko nesaudetū no fāwās buhtības, ja šāstānā ar tāhdas konstituzijas noteikumeem neustizības wotumu wāretū peenemi tikai slehtā parlamentā sehde, ar kwālisizetu bālsu wairākumu u. t. l.

Ja muhsu konstituzijas 51. p. atrodām Wālsis Presidenta politisko atbildibu Saeimās preeškā, tad 50. pantā atrodām Wālsis Presidenta politiskās atbildības otru weidu — Wālsis Presidenta politisko atbildibu pāšās tautās preeškā. Konstituzijas 50. p. mums pee tam jāwēd šākarā ar 48. pantu. Pehz 48. p. „Wālsis Presidentam ir teesiba eerošināt Saeimās atlāishānu. Pehz tam īšdarāmā tautās nobālsfoshāna. Ja tautās nobālsfoshānā wairāt nekā puse bālsotāju īšfātās par Saeimās atlāishānu, tad Saeima ušstātāmā par atlāistu...“ Un tāhāt 50. p.: „Ja tautās nobālsfoshānā wairāt nekā puse no nobotām bālsim īšfātās pret Saeimās atlāishānu, tad Wālsis Presidents ušstātāms par atlāistu, un Saeima eewehl jāunu Wālsis Presidentu uš atlāistā Presidenta atlikušho pilnwaru laiku.“ Še redšām gadījumū, kur Wālsis Presidents teel atlāists no amāta uš tautās pāšās lehmumu. Pāt gan tās nāw teeschi peenemts formāls lehmums par Wālsis Presidenta atlāishānu no amāta, tomehr wīnšch noteikti kluhst redšāms īš tautās nobālsfoshānās rezultātā, lihdsigi tam, tā parlamentā nereti neustizības wotums ministru kabinetām kluhst redšāms parlamentā nobālsfoshānā par buhšetu wāj tāhdu līsumprojektū. Konstituzijas 48. un 50. pp. noteikumi padarā šho tautās nobālsfoshānās rezultātū par noteiktu lehmumu atteezībā uš Saeimās wāj Wālsis Presidenta atlāishānu. Tautās īšchērkshānai te teel nobots

Walsts Presidenta konfliktis ar Saeimu; nostahdamās ar ņawu balsoschanu Walsts Presidenta puņē, tauta atlaiņch Saeimu, bet otradi — nostahdamās Saeimas puņē — tauta atlaiņch no amata Walsts Presidentu. Se Walsts Presidenta politiskā atbildiba ir ņaņchaurinata peh3 ņawu ņatura, — wina atteezas tika uņ weenu noteikņu gadijumu, bet ari tas neaiņņkar jautajuma prinzipialo puņē: kaut ari tika atteezibā uņ weenu gadijumu (kursch tomehr war atfahr-totees), tomehr Walsts Presidenta politiskā atbildiba tautas preeņņchā pastahw. Un no Satwerņmes politikas weedolka tahda ņchi jautajuma nostahdiņchana jaatņihst par pareisu, jo beeschi nodot politisku jautajumu iņņchņirņchanu wiņai tautai buhtu wiņai apgruhtinoschi.

3.

Paluhkosimees tagad, tā 53. p. formula par Walsts Presidenta politisko neatbildibu no weenas puņes, un 50. un 51. p. p. noteikumi par Walsts Presidenta politisko atbildibu no otras puņes ņaņkan ar muhsu konstituzijas noteikumeem par institutu, ar kuru zeefchi ņaistita lihdsņchinea paraņta ministru atbildiba un walsts galwas neatbildiba. Ta ir tā ņauktā kontraņgnazija jeb lihdsparaņstņchana, kuru jau peeminejām, un noteikumus par kuru atrodam muhsu konstituzijas 53. p. turpinajuma tekstā: „Wiņeem Walsts Presidenta rihkojumeem jabuht lihdsparaņstiteem no ministru presidenta waj atteezīgā ministra, kuri lihds ar to usnemas wiņu atbildibu par ņcheem rihkojumeem, isnemot ņņchetrdesmit astotā un pee3desmit ņestā pantos paredsetos gadijumus.“ ņchi nodalijuma redatzija naw gluschi ņaidra. Gramatiski peh3 ņchis redat-zijas drihsat isnah, ta wiņeem Walsts Presidenta rihkojumeem jabuht kontraņgneeteem, un ta isnehmums, par kuru te runa ņarā ar 48. un 56. p. p. paredseteem gadijumeem, atteezas uņ lihdsparaņstitaja ministra atbildibu: ņchinis gadijumos wiņsch atbildibu neusnemas. Bet tahdā gadijumā paschai kontr-aņgnazijai nebuhtu nekahda nosihme. Saņeh3, peeleeotojot logisko interpretaziju, japeenam, ta 48. un 56. p. p. paredsetajos gadijumos isnehmums atteezas uņ paschu kontraņgnaziju, un ņaidratā redatzijā, tika nostahdot palihga notei-kumu zitā weetā, ņchis pats nodalijums buhtu lasams: Wiņeem Walsts Presi-denta rihkojumeem, isnemot 48. un 56. pantos paredsetos gadijumus, jabuht lihdsparaņstiteem no ministru presidenta waj atteezīgā ministra, kuri lihds ar to usnemas wiņu atbildibu par ņcheem rihkojumeem. — Ja nu 53. p. pirmā nodalijuma formulai „Walsts Presidents par ņawu darbibu politisku atbildibu nenes“ buhtu pateescham wiņpahriga nosihme, tad isnahktu, ta 48. un 56. p. p. paredsetajos gadijumos, kur bes ņchaubam teel isdariti walststeeņņņi akti, nebuhtu neweenas atbildigas personas, kas, protams, runatu pretim teesņņas walsts pamatprinziņeem. Bet pateesibā, tā jau redsejām, muhsu konstituzija peelaisch gan ari Walsts Presidenta pascha politisko atbildibu, un ņchi atbildiba ņedņ ari 48. un 56. p. p. paredsetos gadijumus. Protams, ta ari ņchinis gadi-jumos wareja tikt prasita kontraņgnazija; tad ņchinis gadijumos buhtu diwas atbildigas personas, pee tam galwenā atbildiba kristu uņ lihdsparaņstitaju

ministri, un Walsts Presidents atbildetu subsidiari, warbuht paschos smagafajos, gruhti eedomajamos gadijumos. Tagad, turpretim, pehz 53. p. noteikuma par kontrafignaziju, 48. un 56. p. p. paredsetajos gadijumos war buht tilai weens atbildetajs — Walsts Presidents, un winam schinis gadijumos ari jabuht atbildigam, jo teesfka walsti newar tikt isdoti akti ar walststeesfku nosihmi, bes ta kahds nebuhtu par wineem atbildigs.

48. un 56. p. p. paredsetajos gadijumos wajadsigee akti ir akti ar neapfchaubamu walststeesfku nosihmi. Pehz 48. p. „Walsts Presidentam ir teesfiba eerosinat Saeimas atlaischanu. Pehz tam isdarama tautas nobalfofchana.“ Utteezigais atts schini gadijuma buhs Walsts Presidenta ofzialais rihfojums — isdarit tautas nobalfofchanu par jautajumu, waj atlaisi Saeimu, waj ne. Sastana ar lihdsfchinejeem parlamentarisma prinzipeeem, kuri wispahrs atsihti wezajads parlamentarisma walstis, pareisaki buhtu bijis ustizet Saeimas atlaisfchanas eerosinaschanu ministru kabinetam, neeejauzot walstis galwu politistfos konfliktos. Tai ari atts formali tiftu eestattis ka walstis galwas atts, pateesfiba tas buhtu ministru kabineta atts, kas isdots us wina preefchlikumu un atbildibu, — un tas buhtu safneegts ar to weentahrscho noteikumumu, ka ari schini gadijuma wajadsiga ministru presidenta kontrafignazija. Tad konfliktis, kurfch tiftu nodots tautas isfchirfchanai, buhtu konfliktis starp tautas weetneezibu un ispildu waru (ministru kabinetu), — walstis galwa, kurfch parlamentara walsti pehz buhtibas neutrals organs, paliftu ahrpus schi konfliktu.

Muhsu fatwerfmes likums schini sind stahjees us zila zela: peefchkirot Walsts Presidentam teesfibu eerosinat Saeimas atlaischanu bes kontrafignazijas, ta teikt us sawu galwu, winam ir peefchkiarta aktiwa walstis organa loma, kuram lihds ar to teef dota eespehja mehginat iswest daschos jautajumos pascham sawu politifu, preteji parlamenta gribai. Warbuht, ta ir atleeka no Satwerfmes likuma pirmā projekta, kurā Walsts Presidentam wispahrigi bij peefchkiarta ar parlamentarismu nesaweenojama aktiwa walstis organa loma, — atleeka, kura paliftusi nesastanota ar galiga weida peenemta Satwerfmes likuma garu. Bet tomehr jaatsihst, ka reis Walsts Presidentam ir peefchkiarta teesfiba usfahkt konfliktu ar parlamentu, tad tahlak ir pilnigi logiski darit wina schini gadijuma politifti atbildigu, ka tas ari ir pareisi noteiktis konstituzijas 50. pantā. Eerosinot Saeimas atlaischanu, Walsts Presidents ir spehris swarigu aktiwu foli; us kahdu laitu winsch eeguhst noteizoscho lomu walstis dsihwe: Saeima gan wehl pastahw, bet patstahwigi darbotees wina wairs newar, jo pehz konstituzijas 49. p. schini gadijuma „lihdsfchineja Saeima war sanahkt us sehdem tilai tad, ja Walsts Presidents to safauz. Schahdam Saeimas sehdem deenas kahrtibu noteiz Walsts Presidents.“ Bet sperot scho swarigo foli, kerotees pee sawas formalas teesfibas isleetofchanas — Saeimas atlaisfchanas eerosinaschanas, Walsts Presidents ari sin, ka schini gadijuma, preteji 53. p. formulai par Walsts Presidenta politiffo neatbildibu, winsch ir gan politifti atbildigs, jo schini gadijuma winsch, ka mehds teikt, pats sawu

stahwokli leef us spēhli: ja tauta wispahrigā nobalsofčanā isteikfees pret Saeimas atlaišchanu, atlaišs no amata buhs pats Walsis Presidents. Un 50. panta noteikuma labwehligās sešas buhs tās, ka Walsis Presidents tit weegli nestahfees us flidenā sawas ihpatnejas politikas zela, iswairifees no konfliktā ar parlamentu un nekērfees pee šhi abpuseji greešigā lihdsēkla — Saeimas atlaišchanas eerošināšchanas.

Konstituzijas 56. pantā paredsetais gadījums ir zītadaš dabas: „Ministru kabinetu fastahda persona, kuru us to aizina Walsis Presidents.“ Protams gan, ka ari Walsis Presidenta ofizialais akts, ar kuru winsch us aizina jaunfastahdamā ministru kabineta presidentu usnemtēes scho amatu, ir swarigs walsistēesifšs akts. Bet ja šhi akta isdoschana ir ustizeta Walsis Presidentam weenam pašam, bes kahda ministra lihdsdalibas (bes kontrašignazijas), tad ne tapeh3, ka Walsis Presidentam te tiktu peeschēirta kahda aktiwa loma jeb dota eespehja mehginat iswest kahdu sawu politiku. Mehginajumam peeazinat ministru presidentu peh3 sawas gribas, preteji parlamenta gribai, pee 59. p. noteikumēem newaretu buht ne masatās nosihmēs, jo tahdam ministru presidentam pirmajā Saeimas sehde tiktu isteikta neustiziba, un winam lihds ar wina fastahdito ministru kabinetu buhtu nekawejoschi jaatkahpjas. Ministru presidentu us aizinaschanu bes kontrašignazijas peelaišch ari dauds zitas konstituzijas, un ari teoriājā atrodam deesgan plašchi isplatitu eestatu, ka kontrašignazija šhini gadījumā naw wajadsiga, — tapeh3 ka winas peeleetoschana šhini gadījumā zelas gruhribas, un dāschreis wina war kluht pat neeepēhja. Gruhribas parahdas tuhlin pee pirmā jautajuma: kurfch ministru presidents lai kontrašignē jaunā ministru presidentu us aizinaschanas aktu, — aisejoschais, waj jaunus aizinamais? Scho aktu wajadsetu kontrašignet aisejoschajam ministru presidentam, waj wismas kahdam no wina kabineta lozēkleem, jo šchee ministri taf paleef amatos — tā tad wineem jaispilda wišas ministru funkzijas — lihds jauna ministru kabineta fastahdišchanai. Bet ja nu neweēns no aisejoschā kabineta lozēkleem negrib usnemtēes atbildibu par atteezīgā akta likumibu un atfatas no kontrašigneschanas, kā lai winus peespeesch? Bes tam eedomajams ari gadījums, ka parlaments ir peenehmis lehmumu par wiša ministru kabinetu nodoschanu teesai un nekawejoschu atstahdinaschanu no amata, peh3 tam neweēnam no šhi kabineta lozēkleem wairs nebuhtu teesibas isdarit juridifšs aktus, — šhini gruhri eedomajamā, bet tomehr eedomajamā gadījumā, jauna ministru presidentu us aizinaschanas akta kontrašignazija nebuhtu pat juridifši eespehja. Dāschhi teoretiki peelaišch, ka ministru presidentu us aizinaschanas aktu war kontrašignet pats us aizinatais jaunais ministru presidents; tahdu eestatu peem., noteikti aisstahw pašihstamās monografijas autors Frišch.¹⁾ Tomehr wairums teoretiku pret šchahdu preeščklifumu

¹⁾ H. Frišch. Die Verantwortlichkeit der Monarchen und höchsten Magistrate, Ipp. 338: „Es ist nicht einzusehen, warum eine Person nicht dafür haften soll, daß ihre Ernennung keine Gesetzwidrigkeit enthalte; sie kann für diese ebensogut verantwortlich gemacht werden, wie für irgend eine andere Ernennung.“

ustura spēhā gruhti atwairamo juridisko eebildumu: jaunusajzinatais ministru presidents usajzināšanas resp. atteeziga akta fastahdišanas brīdī wehl amatā nestahw un tamdehl newar kontrašgnaziju isdarit.

Rahdi nu ari nebuhtu bijušī muhš interesejohā noteikuma motīwi, mums šīnī gadījumā peeteel konstatet, ka ministru presidenta usajzināšana amatā noteel pehž muhšu konstituzijas ar Walsis Presidenta aktu bes lahda ministra lihdsparastīšanas. Un tahtā mums jaatšihmē, ka tomehr ari šīnī gadījumā war buht weeta atbildibai. Jau minetais Frišs aishrahda,¹⁾ ka lahdas personas usajzināšana ministra amatā war buht leela politiskā kluhda, wehl wairā: war buht pat teesha konstituzijas waj lituma pahrtahpšana, ja peem. usajzinatā persona ir uš teefas spreeduma pamata saudejusi teesbu eenem atteezigus walsis amatus u. t. t. Preešch walsis ar nodibinajušos waj konstituzijā noteikti formulētu parlamentaru eefahrtu šheem aishrahdijumeem gan ir daudš masaļa nosihme, neļā preešch walsis ar dualistisku konstituzionālu eefahrtu; tomehr pat parlamentārā republikā, kur ministru kabinets waj kaut ministru presidents neteel no parlamenta wehleis teeschi, Walsis Presidentam pee sinamas politiskās situācijas, pee nestabila parlamenta wairakuma un beesčas waldibas fražiju pahrgrupešanas, — war rastees eespehja pee ministru kabineta fastahdišanas resp. ministru presidenta usajzināšanas spēhlet sinamu aktiwu lomu. Tahdā gadījumā war buht weeta politiskajai atbildibai ari pee ministru presidenta usajzināšanas, un reiš konstituzija dod Walsis Presidentam teesbu isdot atteezigu aktu weenam pašam, bes kontrašgnazijas, tad logiski winam pašam ari janes warbuhteja atbildiba. Un muhšu konstituzija to ari peelaišch: šhiš 56. pantā paredsetais gadījums war buht weens no teem gadījumeem, uš kureem atteezas Walsis Presidenta politiskā atbildiba pehž konstituzijas 51. p. Protams, war buht wehl wairaki ziti gadījumi, uš kureem war atteektees 51. p.; ar šahdu atšewišku gadījumu minešanu tagad nenodarbošimees. Wišpahrigā formulējumā waretu teikt, ka konstituzijas 51. panta peeletošanu war isfaukt wiš tee gadījumi, kad Walsis Presidents šah rihkotees patšahwigaki, neļā konstituzija winam atļauj, šah uš šawu galwu wešt šawu personigu politiku preteji noteiktai Saeimas politikai.

Tā redsam, ka muhšu konstituzijas 50. un 51. pantu noteikumi, kuros es atrodu formulētu Latwijas Republikas Presidenta politisko atbildibu, ir pilnīgi fastanā ar konstituzijas 53. panta noteikumeem par kontrašgnaziju. 53. panta formula par Walsis Presidenta politisko neatbildibu paleel spēhā preešch teem gadījumeem, kad wiša atbildiba par lahdu Walsis Presidenta aktu kriht uš lihdsparastitaju ministri; turpretim gadījumos, kad Walsis Presidents rihlojas uš šawu galwu un fastanā ar konstituziju isdod aktus bes kontrašgnazijas, konstituzija winam pašam ari usleel politisko atbildibu, tā

¹⁾ S. Friš, Die Verantwortlichkeit etc, Ipp. 339.

tas redzams no Satveršmes likuma 50. un 51. panteem. Tā tad, nostahdot muhsu konstituzijas 53. pantu ar wina formulu par Walsis Presidenta politisko neatbildību lihdsās 50. un 51. panteem, waram konstatet interesantu gadījumu, kur konstituzija, fēlodama nowēzojuschās teorijas trasaretam, formulē weenu prinzipu, bet turpat lihdsās eewed noteikumus, kuri pateesibā nosihmē jauna preteja prinzipa usthahdischanu, kas distets no politiskās dshiwes attihstibas prasbam un politisko institutu šawstarpejo atteezību logikas.

R. Dišlers.

Danijas-İslandes 1918. g. weenosĥanàs akta daba un buhtiba.

İslande, atrašta 9. g. f. otrà pušè no ihreem un kolonifeta no norwegu iželotajeem, jau 10. g. fimteni kluwa par patstahwigu walsti. 930. g. šĥeit ir atšihmeta pirmà tautas šapulze ar likumdošĥanas teešibam. İslandes walstis organifešĥana šahłàs ar atšewiškĥu gintu apweenosĥanos, kuras nèreti kildojàs šawà starpà. Šĥis kildas dewa Norwegijas karalim eemeslu eejauktees İslandes eešĥejàs leetàs, un 1264. g. İslandes likumdošĥanas eestahde — altings — formall atšina Norwegijas wirskundšibu. Utkariba bij islandeeseem deesgan šmagi juhtama, jo winus špaidija ir karala fogti, ir katoku garidsneežiba. Augot Danijas warai, Norwegija un lihš ar winu İslande nonahza sem Danijas eespaida, kas atšauzàs ari uš İslandes ekonomiskajàm interesem. İslandes tirdsneežiba, kura šahdu laiku bij atradusees Šanas rolàs, šahkot ar 1602. g. pahrgahja danu rolàs. 1662. g. İslande tika peešpeesta atših Danijas wirskundšibu, pehž tam wina tika pamasam nowesta Danijas kolonijas stahwołli, tà ka 1800. g. tika pat išnizinatš İslandes altings. Uš 1814. g. Šihles lihguma pamata İslande tika formali peeweenota Danijai un winas politiskee šakari ar Norwegiju galigi pahtraukti. 1843. g. İslandes altings tika atjaunotš, bet tikai kà padomdeweja eestahde. Bet islandeeskĥi ar to neapmeerinajàs, wini arweenu noteiktaki šahka prašit šewim leelakas teešibas šawas semeš pahrwaldišĥanà. Danijas waldiba ari pamasam peetahpàs pret šĥim prašibam. 1871. g. Danija šahka malfat İslandei itgadeju pabalstu 100.000 kronu apmehrà, kà atlihštinajumu par teem ekonomiskajeem šaudejumeem, kas İslandei bij zehlušĥees zaur augšĥà peemineto danu tirdsneežibas monopolu (1602. — 1786. g.), kà ari par konfikzetajeem šasnizas un klosteru ihpašĥumeem; wehłal šĥi gadšahrtejà pabalstu suma pamastinajàs lihš 60.000 kronam. İslandes tuhštostofšĥgadu jubilejas gadijumà İslandes patrioti dabuja šinamu gandarijumu. Danijas waldiba atšina İslandes autonomiju, ar altingu kà weetejo likumdošĥanas eestahdi un wina preeškĥà atbildigeem weetejeem ministreem.¹⁾

Somehr šĥis reformas išrahdižàs tikai par pahrejas formu. Leelà Širopas kara beigàs İslandes walstis ewoluzija nobeidšàs ar pahrwehršĥanos no autonomas kolonijas par patstahwigu walsti. Somehr ari šawà jaunajà stahwołli İslande nešarahwa politiskàs šaites ar šawu agrako metropoli — Daniju. Wina noslehdša ar Daniju šewiškĥu lihgumu, kuršĥ modina

¹⁾ Тиандеръ, Энциклопед. словарь Граната, т. 22.

leelu interesi tã no teoretiskãs, tã no praktiskãs puses, — fewiſchki preeſch tãm walſtim, kuru ſtahwoſkiſ winaſ mudina peegreest wehribu federaliſma prinzipam daſchados weidoſ.

Tagadejã Danijaſ un Iſlandes ſaweeniba dibinajaſ uſ 1918. g. 30. nowembra lihguma aktu, kuruſch ſtahjãſ ſpehã ta paſcha gada 1. dezembri. Schi akta ſaturſ, kuruſch ſawã wirſkraſtã teef noſaukts par „ſaweenibaſ likumu“, galwenajoſ wilzeenoſ ir ſekofchſ. Danija un Iſlande ir brihwaſ un ſuwe-renaſ walſtiſ, kuraſ ir ſaiſtitãſ zaur ſopigu karali un ſhini akta atrodameem ſaweenibaſ noteikumeem (p. 1.). Trona mantofchanaſ likumſ (Danijaſ 1853. g. 31. jul. likumſ) newar tift groſitiſ beſ abu walſtu peetriſchanaſ (p. 2.). Danijaſ pilſoni bauda Iſlandẽ wiſaſ Iſlandes pilſonu teefibaſ, un otradi (p. 6.). Kara klaufibu katraſ walſtiſ pilſoni iſpilda tikai ſawã walſti. Danijaſ un Iſlandes kugi bauda abãſ walſtiſ weenadaſ teefibaſ, un pretſchu iſmainaſ ſinã abãſ walſtiſ ſawſtarpigi preeſchkir weena otrai wiſlabwehligatã ſtahwoſki noſtahditãſ walſtiſ teefibaſ. Iſlandes uſdewumã Danija uſnemaſ Iſlandes ahrejo leetu wadiſchãnu. Uſ Iſlandes waldbibaſ wehleſchanoſ Danijaſ ahrlaetu miniſtrijaſ ſaſtahwã war atraſtees fewiſchka perſona, kura nem dalibu Iſlandes leetu apſpreeſchãnã, tã ſpeziali paſiſtama ar ſchim leetã. Ja Iſlandes waldbiba wehlaſ uſ ſawa rehãina uſturet fewiſchkuſ preeſchſtahwuſ tantaſ weetãſ, kur naw ſaweenibaſ preeſchſtahwiſbaſ, tad wina to war darit pehz weenoſchãnãſ ar Danijaſ ahrlaetu miniſtriju. Lihgumi, ko Danija noſlehguſi ar zitãm walſtim, par zit wini atteezaſ uſ Iſlandi, ir ſpehã ari preeſch winaſ (p. 7.). Uri teefu un pahrwaldes ſinã daſchãſ Danijaſ eeſtahdes aplalpo Iſlandi, kamehr wina pati naw organiſejuſi attee-ziãſ eeſtahdes. Tã, kamehr Iſlande naw eerihkojuſi ſawu augſtãko teefu, Danijaſ augſtatã teefa luhko zauri ari Iſlandes leetaſ, pee tam ſchiſ teefaſ ſaſtahwã teef eezeltſ weenſ Iſlandes pilſoniſ (p. 10.). Kamehr Iſlande naw organiſejuſi uſ ſawa rehãina ſwejneezibaſ inſpekziju, Danija ſem ſawaſ ſlagãſ iſpildis ſcho uſfraudſibu ari Iſlandes teritorialajoſ uhdenoſ (p. 8.). Daſchãſ eeſchẽjãſ pahrwaldibaſ leetaſ, kuraſ ir kopeja noſihme preeſch Danijaſ un Iſlandes, tã peem. ſatilkmeſ lihdbekli, paſtiſ un telegraſſ, kug-neeziſba, muitãſ un finanſu leetaſ u. i. l. ir padotaſ noteikumeem, kuri teef iſſtrahdati no abu ſaweenoto walſtu atteeziãgãm eeſtahdem (p. 12.). Ugratã Danijaſ gadtahrtejã pabalſta maſſa Iſlandei 60.000 kronu apmehrà teef atzelta, tãpat ari Iſlandes ſtudentu priwilegijaſ Kopenhãgenaſ uniwerſitatẽ. Keiſẽ ar to Danija nodibina fewiſchku fondu garigo ſakaru uſtureſchãnai ſtarp abãm walſtim un Iſlandes ſinatniſkãſ domaſ un ſtudejoſchãſ jaunat-nes pabaſtiſchãnai (p. 14.). Likumdoſchanaſ lautã ſinãmſ kontaktiſ teef no- droſchinãiſ zaur to, ta ſcho likumprojektu eepreeſchẽjai apſpreeſchãnai, kuri iſtef iſ „ſaweenibaſ likuma“ un ir eeſneediſami abu walſtu parlamentoſ, teef dibinata fewiſchka jaukta komiteja iſ 6 lozekleem, pa 3 iſ katraſ walſtiſ par- lamenta (Danijaſ riſkdaga un Iſlandes altinga) lozekleem. Schini komitejã

likumprojekti teef eefneegti ari tad, ja wini isstrahdati weenâ walsti, bet aif-
fkar ari otras walstis intereses; tomehr schini gadijumâ likumprojekti ir jae-
fneeds jautajâ komitejâ tikai tad, ja atteezigais likumdošanas jautajums ir
fewifski komplizets. Bet schis pehdejais jehdseens, kâ redsams, ir loti nen-
teikts, un tamdehļ jautajums par kahda likumprojekta nodoschanu waj nen-
doschanu jautajai komitejai wairakoš gadijumos atkarasees no atteezigâš
walstis ministrijâš eeskata. — Ja no „faweenibas likuma“ rastoš kahdas
domu starpibas, kuras newar noskaidrot un nowehrst abu walstu waldbibas
kopezâš apspreedês, tad teef organifeta schihrejteeša no abu walstu augstako
teefu lozjekleem lihdsigâ skaitâ. Ja ari schi schihrejteeša newar peenemt
noteiktu lehmumu ar balsu wairakumu, tad jautajuma isšķiršana teef ustizeta
superarbitram, kuru eezel pehz kahtras Sweedrijâš waj Norwegijâš waldbiba
(p. p. 16. un 17.). Pehz aktâ paredsetâ laika notezeschanas, sahkot ar 1941. g.
abu walstu parlamenti katrâ laikâ war peeprast „faweenibas likuma“ rewide-
šanas. Ja triju gadu laikâ lihgums neteef atjaunots, katras walstis parla-
ments ar noteiktu balsu wairakumu war peenemt lehmumu par lihguma isbeig-
šanas (p. 18.). Iſlande deklarê fewi par ilgstoſchi neitralu walsti, kurai
tapehz naw fawas kara flagas (p. 19.).

Pahrejot pee Danijâš-Iſlandes weenoschanâš akka ſatura apluhko-
šanas, wiſpirms jaatſihmê, ka wiſſch pilnigi noskaidro Iſlandes walstis-
teefifko dabu. Sagad wairs newar buht ſchaubu par to, waj Iſlande ir
patſtahwiga walstis, waj autonoma kolonija: 1. dezembri 1918. g., kad „fawee-
nibas likums“ ſtahjâš ſpehâ, Danija pati diplomatifkâ zelâ paſinoja
Eiropas walstim, ka wina atſihst Iſlandes pilnigu neatkaribu. Tas, kâ
redſejam, ir ſaſtanâ ar „faweenibas likuma“ pirmo pantu: Iſlande ir
patſtahwiga ſuwerena walstis.

Sagad rodas jautajums: kâ ſwalifizet tâš federatiwâš atteezibos,
kurâš ir ſtahjuſchâš Danija un Iſlande uſ 1918. g. akka pamata? Protams,
ka no ſcho diwu patſtahwigo walstu lihguma naw radusees federatiwa walstis
ſchi wahrda techniſkâ noſihmê; paſcha akka noſaukums par „faweenibas likumu“
neweemu newar maldinat. Jellinekš jau ſen ir aiſrahdijs, ka ſtarptautifkee
lihgumi war peenemt wiſdaschadakoš noſaukumus, beſ ka tas kaitetu winu
eefſchejam ſaturam. Preeſch federatiwas walstis rakſturigs ir tas, ka wiau
ſaſtahdoſchâš walstis ir padotas zentralajai augstakai federatiwai warai. Bet
iſ Danijâš-Iſlandes „faweenibas likuma“ ir ſkaidri redsams, ka abas walstis
patura ſawu ſuwerenitati pilnigi neaiſſkartu. Tâ tad ſchini gadijumâ mums
naw darišana ar walstifku, bet gan ſtarpwalstifku, ſtarptautifku jaunweido-
jumu. Bet kahda tipa? Walstisteefibu ſinibai ir paſihstamas ſekoschas
ſtarpwalstifku ſaweenibu formas: tâ ſauktiâ konfederazija, realâ un perſonâlâ
unija, un alianſs.

Pee konfederazijam Danijâš-Iſlandes ſaweenibu peefkaitit newar; jo
wiſpirms konfederazijâš ekſiſtenze ir ilgstoſcha, dibinata uſ klaufulu rebus

sic stantibus, bet Danijas-Islandes lihgums pareds grosišchanu waj atzelšchanu pehz 1940. g. Sahlaf, konfederazijas raksturiga pasihme ir kopejš organš, turšč fastahw is konfederazija apweenoto walstu preekščstahweem un represente scho walstu kopejo gribu. Uri Danijas-Islandes „Saweenibas likums“ pareds pat wairafus kopejš organuš, bet wineem ir gluschi zitads raksturs, nekā konfederazijas kopejam organam. Danijas-Islandes kopejee organi fastahw ne is scho walstu diplomatiskem preekščstahweem, bet is daschu walšis eestahšchu lozekleem (peem. parlamentu, augstako teefu) waj walšis eeredneem. Bes tam, scho organu darbiba ir wiršita ne us scho walstu kopejam interesem, bet us tahdam interesem, kuras gan saduras, bet ne sakriht kopā. Scho pehdejo apstahkli wajag eegaumet, jo winsch ir swarigs ari preeksch turpmatās analises.

Tā tad Danijas-Islandes saweeniba newar tift peestaitita konfederazijam. Waj tahdā gadījumā wīnu newar peestaitit unijam? Tā ari dara daschi Danijas un Islandes atteezibu pehtitaji, pee tam daschi no wineem peestaita scho saweenibu realām unijam, ziti turpretim — personālām unijam. Pirmo eestatu starp ziteem aistahw Knuds Berlins (Knud Berlin, Den Dansk-islandiske forbundslov, 1920), otro — Ragnars Lundborgs (Ragnar Lundborg, Die gegenwärtigen Staatenverbindungen, 1921).

Knuds Berlins sawu slehdjeenu motiwē šefošchi. Danijas-Islandes weenoschanās akta šaturu war eedalit diwās dalās, — pirmā dala runā par monarča kopibu, bet otra dala, zitus noteikumus šaturošča, ir eestatama par galweno daku. Noteikumi par karala kopibu, pehz Berlina domam, ir lihguma wahjata weeta, pee tam karala kopiba un abu walstu suwerenitates atsihšchana ir pašča lihguma noslehgšchanas juridiski preekšnoteikumi. Danijas-Islandes saweenibas monarhisko raksturu patš „saweenibas likums“ nebuht nenostiprina; pat wehl lihds 1941. g. katrā laikā Islandē waj Danijs war notift monarhiskās eelahrtas grosišchana un republikaniskās eelahrtas eewešchana. Sekretiski tas ir pilnigi peelaišchams, un no juridiskā weedokla tahdai walšis eelahrtas pahrgrosibai nebuhtu nelahdas noteizoščas nosihmes preeksch abu walstu saweenibas turpmatās pastahwešchanas. Ja saweenibas lihgums tiftu atzeltš pehz 1940. g. notežšchanas, peepaturot abās walšis monarhisku waldibas formu, tad lihds ar lihguma atzelšchanu kristu wifš schi akta otras dalas noteikumi, bet Danija ar Islandi pahrwehrstos par personalu uniju; bet lihds tam, pastahwot daschām kopejam teekšlām eestahdem preeksch ahrejās un eekšhejās pahrwaldišchanas, Danijas un Islandes saweeniba ir atsihštama par realu uniju.

Pret tahdu Danijas-Islandes saweenibas ispratni ustahjas Lundborgs, atrasdamš Berlina domu gahjeenu par nepareisu. Pehz Lundborga domam, republikas eewešchana weenā waj abās no minetajām walstim pilnigi eekpehjama, bes ka tas atšautos us wīnu saweenibas raksturu; tapat ja pehz 1940. g. saweenibas lihgums tiftu atzeltš, bet waldibas forma abās walšis

nebuhtu grosita, wiinu faweeniba fawâ pamata formâ tomehr turpinatoš. Jo Danijas un Iſlandes faweeniba ir newiš reala unija, bet perſonala unija, kura pee tam dibinajas ne uš 1918. g. lihgumu, bet uš abu walſtu eekſhejeem pamatlikumeem. Tahlaſ, Danijas un Iſlandes atteezibâš naw tâš weenotibaš, tahda hij redſama Auſtrijas un Ungarijas unijâ. Peemetinaſim, ka ſchi apweenotiba hij leelaka ari Sweedrijas un Norwegijas unijâ, kur par realu ſaiti nodereja wišmas lopejas ahrejâš leetas, un kur pate faweeniba iſbeidsâš, kad norwegi noteikti peepraſija atſewiſhkaš konſularaš preekſhtahwibaš teefibaš.

Atſihdams Danijas un Iſlandes faweenibu par perſonalu uniju, Lundborgš paſchu 1918. g. lihgumu ſtarp ſchim walſtim atſihst par tâ ſaultâ alianſa tipa ſtarptautiſku lihgumu. Bet, peemetinaſim, lai gan ſcho lihgumu war peeſkaitti alianſeem, tomehr jaatſihst, ka taš ir ihpatnejš alianſš. Pa-teeſham, lihdiſchinejâ waldoſhâ ſchi termina iſpratne eetwer ſewi deeſgan ſchauru jehdſeenu, ſaprotot ſem alianſa ſtarptautiſku aiſſargaschanâš un ušbruſhchanâš lihgumu. Bet diſhwe rahda, ka ſchahdš alianſa jehdſeens ir pahraſ ſchaurš. Muſhu azu preekſhâ iſzelaš jaunâš ſtarptautiſkaš faweenibaš, kurâm naw nekahdi militari, bet plaſhi kultureli mehrki, kâ peem. Tautu lihga; tahdaš faweenibaš ir waj nu japeeſkaita alianſeem. waj jaatrod winâm jaunš noſautumš. Lundborgš peepatur agrako alianſa noſautumu, ſekmigi atteezinadams wiinu uš Danijas-Iſlandes lihgumu. Analiseidams 1918. g. Danijas un Iſlandes weenoſchanâš aktu, Lundborgš peerahda, ka realaš unijaš paſihmes winâ naw, un ka paſcham aktam ir tihri ſtarptautiſka lihguma noſihme, iſnemot toš pantuš, kuri runâ par monarchiju. Bet ari paſchu monarcha kopibu Lundborgš ſaprot ne tâ kâ Berlins, t. i. kâ weenu no lihguma punkteem, kaš noſaka Danijai un Iſlandei kopigu walſiš organu. Ne, Lundborgš atſihst, ka monarcha kopibai ſheit ir tikai gadijuma rakſturs, zaur ko abu walſtu galwaš ir apweenotaš weenâ fiſiſka perſonâ,—juridiſki nemot, Iſlandei un Danijai ir katrai ſawš karališ. Tâpat daſhaš „faweenibaš likumâ“ paredſetâš eekſtahdeš, kuraš iſleekâš kâ kopigaš, tuwaki apluhkojot iſrahdaš eekſheji dalitaš, kaš dabigi iſtel iſ lihguma ſtarptautiſkaš dabâš. Apluhkojot ſcho eekſtahſchu funkzijas un darbibaš ſahrtibu, redſam waj nu mandata prinzipu, kur weenaš walſiš organi iſpilda noteiktaš funkzijas otraš walſiš ušdewumâ, waj ari diwu walſtu patſtahwigu organu ſaſtanotu kopigu darbibu. Mandata prinzipš walſtu darbiba ir paſihstams jau ſenat, un jaunakâ laikâ wina peeletošhana pat ir faktiſki ſaſchaurinajušš. Šhiš patš prinzipš pehž Danijas-Iſlandes lihguma ir ſpehka preekſh ahrejâm leetam, kur Iſlandes leetas winâš ušdewumâ teel weſtaš no Danijaš ahrleetu miniſtrijaš, lai gan nekâš nekawê Iſlandes waldbibu eezelt ſawu paſchu ahrleetu miniſtri, kâ ari patſtahwigi ſlehgt lihgumuš ar ahrwalſtim, neaiſklarot ar ſcheem lihgumeem tikai Danijaš intereſeš. Tâpat Iſlandei peeder teefiba uš ſawa rehkina eerihot ſawaš diplomatiſkaš un konſularaš preekſhtahwibaš (ſaw. liſ. 7.),

kaš nekahdi naw šaweenojams ar realas unijas jehdseenu. Tapat us mandata prinzipta ir dibinatas no Danijas ispildamās swejneežibas inspekziņas funkcijas Ņīlandes uhdenos (8. p.), un Ņīlandes leetu zaurluhtošana Danijas augstatajā teesā (p. 10). Japeesihmē, ka šhee weenosčanās akta panti tagad faktiski ir šawu nosihmi pasaudejuschi, jo Ņīlande ir jau nodibinajusi šawu augstato teesu un tapat ari pahrnem šawās rokās swejneežibas inspekziņu šawos uhdenos.

Kaš atteežas us jaukto komiteju is weenosčanās akta istekošo likumprojektu eepreekšhejai zaurluhtošānai (p. 16.), tad tas nebuht naw federatiwos organs, kā to peenem Berlins un wina domu beedri, bet weentahrschi starptautiska komisiņa ar padomdeweju nosihmi, bes kaħdām patstahwigas eestahdes pašihmem. To pašču, peesihmestm, war atteezinat ari us weenosčanās akta 12. p. paredseto dašču administratiwu jautajumu notahrsošanas weidu no atteežigām eestahdem, — tas pateesibā naw nekās zits, kā diwu eecintereseto walstu starpā noturamu starptautisku konferentschu weentahrschaš weids. Naw šo šewišchi aishadit, ka šawstarpeja pilsonu weelihdšinaschana teesibās (6. p.) naw nekās šewišchis no starptautiska weedolka; tahdas teesibas wispahri war tikt nolihgtas us šawstarpibas noteikuma pamata, un pate Danija ir dewuši tamlihdšigus peemehrus.

Tā tad, peħz Lundborga aistahwetā eestata, Danijas-Ņīlandes šaweenibai ir diwpušeja daba: no weenas pušes tas ir starptautisks alianšs, no otras pušes — diwu walstu apweeniba personālā unijā. Newar leegt, ka šchi konstruzija ir originala. — Japeekriht, ka Danijas-Ņīlandes šaweenibai ir neapšchaubami starptautiska lihguma raksturs; bet pate Lundborga konstruzija ir šmaga un pateesibā nepeeteekošča, lai isšaidrotu daščas „šaweenibas likuma“ šawadibas. Ja apluhšojamais akts ir starptautisks lihgums, kamdeht tad winā ir eewetoti panti ar walstisteesisku nosihmi, kaħdi ir panti par monarča (waj, peħz Lundborga, abu walstu monarču) teesibam? Šho pantu atraščanos starptautiskā lihgumā waretu wehl šaprašt, ja pate Danijas-Ņīlandes monarča šopiba buhtu dibinata us lihguma, kā to ari peenem Berlins. Bet Lundborgs pats aishtahw eestatu, ka Danijas-Ņīlandes unija dibinajas ne us lihguma, bet us abu walstu eesšhejeem organiskeem likumeem (lapp. 38. un 60.). Kā nu atrast iseju no šchis pretrunibas? Mums leekas, ka iseja ir tik weena. Wajag atmešt Danijas-Ņīlandes apweenibas kwalifikaziju kā personālu uniju un atsiht winu weentahrschi par starptautisku šaweenibu—alianšu. Monarča šisistā weeniba, kā redjams, šastahda ne leetas buhtibu, bet tikai peedewu, pee tam ar pahrejoschu raksturu. Ša ir ne essentialia, bet tikai accidentalialia negotii, kaš isšaidrojama ar teem šewišcheem wehsturiskeem apstahkleem, kaħdos atradās Ņīlande patstahwibas eeguhšchanas momentā. Ņīlandei bij gruhti pahrraut us reisi wišus walstisteesiskos šakarūs ar šawu agrato metropoli, kamdeht ari „šaweenibas likumā“ ir eewests aishadijums us Danijas un Ņīlandes karala šopibu kā us starp winām pastahwoschu walstisteesisku šatti. „Šaweenibas likuma“ panti, kuri pareds peħz 1940. g.

notezefšanas eespehju ņho aktu groņit un pat no wina atteiktees, ņagatawo ņņlandei zelu pahreet no monarchiņkas eefahrtas uņ republitaniņku tahdā ņahrtā, ņa tas nebuhtu apwainojofhi preekņh Daniņas, un tapeh3 mums leetas, ņa „ņaweenibas liuma“ panteem par monarcha weenibu ir ne teefiņs, bet politiņs rakņturs. Wini ir nenofiimigi preekņh Daniņas-ņņlandes weenofņhanās formas noteiņņanas, kura uņ 1918. g. lihguma pamata aņņiņtama par alianņu. Tapeh3 ņhini jautajumā gandriņ tuwaņ pateefiba Berliņs, kurņh „ņaweenibas liuma“ pantā par ņarala ņopibu eerauga tika weenu no lihguma pagaidu noteiņkumeem. Paleņņam, ja peenemam Lundborga weedofli, ņa 1918. g. weenofņhanās akts ņary Daniju un ņņlandi nodibina tika ņarptautiņku ņaweenibu ņary diwām walņtim, kurām juridiņki ņatrai ņaws ņaraliņ, tad janonaņ pe juridiņki peelaiņņama eeflata, ņa abu ņho walņtu galwam war tikt uņlikti peenahkumi iņdarit daņņadus ņawņarpejus pakalpojumuņ alianņa lihguma paņņahweņņanas laiņā.

Prof. W. Gribowņis.

Noʻfazita noteʻasaxana pehz teorijas un lituma.

Kriminalteeʻibas konstrue mahzibu par noseegumu un sodu ne tikai sem laikmeta moraliskā lihmena eespaida, bet ari atkaribā no zitām sinatnem, kas atrodas zeeschā fakarā ar kriminalteeʻibam, kahdas ir filosofija, psichologija un soziologija. Kad filosofijā un psichologijā waldija mahziba par pilnigu gribas brihwibu, ne no ta neatkarigu un ne ar to nenoteiktu, kriminalisti noseegumā redseja tikai zilweta launas brihwas gribas aktu, un sodā — atmaksu par nodarito launumu. Bet sem dabas sinatnu panahumu eespaida 18. gadusimtena II. pusē radās preteja teorija, teorija par pilnigu gribas atkaribu no ahrejeem dabas spehkeem (determinisma teorija). Šchi mahziba usskatija zilwetu kā fisisku organismu un gribas darbibu kā fisiologisku parahdibu, atkarigu no teem pascheem fisiskeem litumeem, kas noteiz dabas parahdibas. Šchi teorija zilweta patwaligu darbibu peelihdsina neapstinigai un pirmā weetā nostahda ņabeedribas aissargaxchanu no to apdraudoxcheem noseedsigeem nodarijumeem. Noseegumu usskata kā patologiskā stahwolli efoxa zilweta organisma waj ņabeedristās dshwes nenormalo apstahktu produktu. Tā, pehz itaku ahrsta Lombroso, kriminalteeʻibu antropologiskās mahzibas nodibinataja teorijas, noseedsneeks ir sematās organisazijas zilwets, fisiskā un moraliskā sinā, kas isteizas degenerazijas un atawisma pasihmēs. Pasihstamais statistiskis Kettlē, norahdot us noseegumu ņkaita pastahwibu, runā par nemainigo noseegumu budshetu, kas ņabeedribai jaispilda winas nenormalās eefahrtas dehl.

19. gadusimteni determinisma teorija ņaschlobijās ņawos pamatos. Tās weetā nahza mahziba, kura, lai gan tāpat noleedsa paschnoteikxchanās brihwibu, tad tomehr atsina, ka gribas akti noteek sem zilweta psichisko spehktu eespaida, kas padoti ne ahrejai parahdibu zehlonibai, bet ņewisxheem litumeem. Zilweta psichisko dshwi noteiz wina anatomiskās ihpatnibas, no preekshtetxcheem mantotās ihpaschibas, audsinaxchanas zeld eedwestais ideju apwahrsnis un apfahrtnes eespaidi. Diwi pehdejee faktori (audsinaxchana un ņabeedriba) padoti mainai. Zilweta moralisko un garigo lihmeni war pazelt ar weseligu ideju eedwesmi, war uslabot wina dshwes eefahrtu un tahdejadi ņasneegt wina usweschanās pahrgrosibu.

No zilweta gribas darbibas litumibas weedokla noseegums naw brihwas gribas akts, kā mahzija indeterministi, un ari naw fisiologisku faktoru ņekas, kā mahzija deterministi, bet zilweta apstinigas darbibas, wina psichisko spehktu rezultats, kas tomehr padoti ņewisxhei jebkuru patwalibu isslehdsoschai litumibai. Sods naw atmaksa noseedsneekam un naw ari tikai ņabeedribas

drošchibas lihdselīš, bet wina galwenaiš ušdewumš ir nostiprinat zilweka ņabeedriškōš instinktus un eedwest winam dšenuluš, furi to atturetu no noseeguma išdarīšchanaš. Tā tad ņoda galwenaiš mehrkīš ir noseedsneeka laboņchana, jo tikai ar tahdu noteikumumu ņabeedriba buhš nodrošchinata no noseedsigeem nodarijumeem un beš tam buhš pabalstītaš ari noseedsneeka intereseš, kaš tam doš eepheju no jauna stahteeš uš godiga zela. Bet no noseedsneeku widuš išdalāš „gadijuma“ noseedsneeku grupa, furi noseegumu išdara kaišlibāš aīšrautibā, sem speedoņchu wajadšibu floga waj ari aīš ziteem nelaimigeem apstahleem. Wīnu attureņchanaī no noseeguma išdarīšchanaš ir peeteekofchš moralīškš ņoda peedraudejumš. Soda leetoņchana ņhīni gadijumā buhtu leekš un pat kaitīgš ņoliš.

Gešlōdšichana zeetumā wina pastahwigo eemīhtneeku starpā tikai ņamaitatu „gadijuma“ noseedsneekuš un pamudinatu wīnuš uš wehl ņmagakeem noseegumeem. Šhī doma likta par pamatu jaunam kriminalteešibu institutam — noņazitai noteekāņchanaī. Wīnaš buhtiba pastahw eekņh ta, ka likumuš peekņhīr teeņai teešibu gadijumōš, kaš ta nahņ pee pahreezibāš, ka noteekataīš beš ņoda išpildīšchanaš laboņeeš, uš noteiktu laīku atlikt ņreeduma išpildīšchana. Ja ņhīni laīkā noteekataīš neišdara jaunu noseegumu, tad wīnam peekpreestaiš ņodš teeņ dšehstš. Jauna noseeguma išdarīšchanaš gadijumā ar pirmo ņreedumu peekpreestaiš ņodš peekkaitamš ņodam, kaš peekpreestīš par jaunīšdarīto noseegumu. Neatkarīgi no augšchīnīteem motīweem, ņoda noņazīta atlaišchana īšrahdaš par derīgu ari no praktīškā weedōkla. Wīnņh atšwabīna zilweku no zeetumneeka traīpa. Įšrahdot noteekatam uštīzeņchanoš, wīna to pazel wīna paņcha azīš un tahdā ņahrtā greekņhaš pee wīna labakām un zehlatām juhtam. Wīna neatrauj gīmenēī štrahdneeku un doš wainīgam eepheju ar ņawu pelnu atlihdšīnat zeetūšcham nodarītoš materialoš ņaudejumōš. Pehdīgi ņoda noņazīta atlaišchana īr leetderīgš lihdselīš kriminalrepreņījaš ekonomīšekhanaš ņīnā, kašehl eewehrojāmā mehrā ņamaņinaš zeetumneeku ņkaiš un lihds ar to walstš īšdewumī eeklogamo weetu uštūreņchanaī.

Ļai nu tomehr ņoda noņazīta atlaišchana atstahtu labwehliģu eekpaīdu uš noseedsneeku, tad īr nepeezeeņchama wīnaš raziōnela nostahdīšchana. Ja wajadšīgš atstahī eekpaīdu uš moralīkī nenōwehrtu zilweku, kuram sem nelabwehliģu apstahleu eekpaīda īr teekņmeš īšdarīī noseegumuš, tad newar aprobekņhoteekš tikai ar atliktāš ņoda išpildīšchanaš peedraudejumu.

Kriminalteešībāš waldoņchā (klāņīškā) ņkola atšīht, ka ņabeedriškāš dšīhweš eekahrtā atstahī leelu eekpaīdu uš noseedsību. Statīstīka īr peerahdījušt, ka neraņhaš, kara un rewolūzījaš gadoš eewehrojāmā ņahrtā wairojaš noseedsību prozentš; turpretīm īgłīhtībāš pazelņchana un ņabeedriškāš dšīhweš apstahleu ušlaboņchana noseedsību ņkaiītu maņīna. Tāpehģ, janahņ pee ņleh-dseena, ka laī ņaņneegtu noseedsneeka laboņchanaš mehrkī un laī nostiprinatu wīnā ņabeedriškāš lojpdšīhweš instinktus, īr neatkarīgi no kriminalrepreņījaš wajadšīga ari zīhna ar teem ņaktoreem, furi noseedsneeku dšēn uš jauna

noseeguma isdarischanu. Preteja gadijumâ sôda labdarigos panahkumus paralises apfahrtnes samaitajoshais eespaids.

Peemehrojot scho noteikumu sôda nosazitai atlaischanai, rodas nepezeeschama wajadsiba netikai moraliski eespaidot noteefato, bet ari nostahdit wina labakos sabeedrifkos apstahklos, sneedsot tam materialu palihdsibu, ja noseegumu winsch isdarijis truhfuma speests. Upluhtojot no aprahdita weedokla likumu sistemas par sôda nosazitu atlaischanu, nowehrojam diwas grupas, — amerikanu, kura paredj aigahdnibas usraudsibu par nosaziti noteefateem ar fewischkam amata personam, un eiropeschu (kontinentalo), kura aprobechojas tikai ar spreeduma ispildischanas atlikchanu.

Nosazitas noteefaschanas amerikanu formas dsimtene ir Masatichusetas schtats. Pag. gadusimtena 60. gadu beigas schtata galwas pilsehta Bostonâ sahka peemehrot nosazitas sôda atlaischanas anglu sistemu, peeprasot par noteefato galwneezibu. Bet amerikanu teefneschi neapmeerinajâs ar likuma mehchanisku pahrnemchanu. Wini ir to pahrlabojuschy un papildinajuschy fastana ar sinatnes prasibu pehdejo wahrdu. See zentâs nodibinat pastahwigu nosaziti noteefatâ usraudsibu un weizinat wina laboschanos. Sahdam mehrkim nodibinaja fewischka aigahdna amatu. Gesahkumâ scho lihdsekli peemehroja tikai pee nepilngadigeem noseedsneekeem (lihds 17 g.). Aigahdna peenahkums bija isdibinat lihds teefai apstahklus, kahdos dsihwo apwainotais, un eemeflus, kas to bija pamudinajuschy us noseegumu. Lihds ar ismekleschanu aigahdnis pasinoja teefai sawu atfinumu par eespehjamibu nosaziti atlist sôdu. Ja teefa nospreeda schahdu sôda atlikchanu, tad noteefato nodewa aigahdna usraudsiba pa wisu pahrbaudischanas laiku. Schini periodâ aigahdnis isleetoja lihdselkus, lai sem usraudsibas nodoto labotu. Aigahdnim bija jausrauga wina usweschanas, nodarboschanas un dsihwes weids un jaruhpejas pazelt ta moralisko lihmeni. Ja noteefatâ gimene darija us wina samaitajoshu eespaidu, aigahdnis to nodewa samaitatu behrnu audsinaschanas eestahde. Aigahdnibas nodibinaschanas fefas bija nepilngadigo galiga issuschana no Bostonas zeetumeem. Gewehrojot schy lihdselka leelos panahkumus, 1878. gadâ to atteezinaja ari us peeauguscheem. Gesahkumâ, tad aigahdni bija padoti polizijai, to darbiba nedewa redsamus panahkumus, bet tad 1891. gadâ usraudsibu par aigahdneem pahrnehma teefneschi, stahwolks spehii pahrgrosijâs. Seefneschi bija eeintereseti iswehlet schim amatam noderigas personas un — aigahdnu darbiba kluwa energiflaka un produktiwaka. Pehz tam aigahdniba ahtri isplatijâs pahrejâs Amerikas Saweenotâs Walftis un 1911. gadâ to peemehroja 41 walfti (no 47). Ne tikai sinatne un teefu darbineefi, bet ari sabeedriba ar leelu tnteresi reageja us aigahdnibu, atrodot tani jaunu pasahkumu zihnâ ar noseedsibu — ar noseeguma nowehrschanu un newis sôdu. Ar katru gadu schini institutâ eeweda pahrgrosijumus, kas paplaschinaja wina funkcijas un peeschihra tam pareisatu eefahrtu. Ar katru gadu peeauga literatura par scho jautajumu. Nodibinajâs daudj

privatas beedribas, kas sprauda šew par mehrki tahlat attihstii aigahd-
nibu un populariset fabeedriba šhi lihdselia nošhmi. Gandrihs katrai walstij
par nofazitu noteefaschanu bija patstahwigs likums, kurā bija peenemti
aigahdnibas pamata noteikumi. Labatee likumi peeder Ņujorkas uu Masa-
tšusetas walstim. Šejot no ta weedokla, ka nofazita noteefaschana ir
labatais lihdselis pret gabijuma noseedsneekem, mineto walstu likumi
nostahda šho institutu plašhi, šaweenojot ta peemehrošchanu newis ar no-
seeguma buhtibu, bet ar noseedsneeka personigam ihpatnibam. Behz šheem
likumeem nofazitu noteefaschanu war peemehrot, ja ir wainu mihtstinoschi
apstahli. Par kawelli war buht tikai agrakā šodamiba par šmagu noseegumu.
Ir peelaišchama ne tikai šoda, bet ari noteefaschanas nofazita atliškšana.
Seefaschanu waj šodu atleef us sinamu terminu, katram noseeguma weidam
likumā noteiktās robeschās. Spreeduma waj šoda nofazitai atliškšanai šeto
apwainotā obligatoriska nodoschana aigahdna usraudšiba. Tani laika, kad
apwainotais atrodas sem usraudšibas, tam jaispilda wefela wirkne likumā
noteiktu nofazijumu, no kureem galwenee buhtu: peenahkums dot aigahdnim
par šewi šinas, apšinigi strahdat, iswairitees no šatikschanās ar netikumigeem
zilwekem, neapmeklet aišdomigas weetas, neatstahd teefas apgabalu, padotees
teefas un aigahdna aishrahdijsimeem, nomakšat uslikto naudas šodu, atlihdinat
zeetušchajam šaudejumus, un ja noseegums isdarits dšehruma šahwokli —
atturetees no reibinoschu dšehreenu leetoschanas.¹⁾ No šheem nofazijumeem
teefa noteiz tikai tahduš, šahduš atšihst par nepeezeeschameem. Ja naw
ispilditi pahrbaudijuma nofazijumi, teefa war nolemt aisturet sem usraudšibas
nodoto un ispildit špreedumu. Usraudšibas šunkšijas peeder šewišcheem
aigahdneem sem teefas kontroles. No aigahdnu šastahwa un no ta, ka
tee šaprot šawus peenahkumus, atšarajas šhi lihdselia panahkumi zihnā ar
noseedsibu. Šamdehl ir šaprotams, ka Amerikas likumi šewišche wēhibu
peegreesch aigahdnu iswehlei un ari tam, lai tee šapraštū šawus peenahkumus.
Masatšusetas walsti šahds likuma pants aigahdna peenahkumus formulē
šchahdi: Aigahdnim, neatkarigi no peenahkuma eepasihtees ar usraudšibā
nodotā dšihwes apstahkleem un nowehrot ta uswešchanos, ir ari jaecemanto
pehdeja usfiziba un tas japahrleezina, ka wina usraudšibai naw formelš
rakšurs, bet tās mehrkis ir ruhpetees par winu un tam palihdset. Aig-
ahdnim jaispehti usraudšibā nodotais, janowehršch eemešli, kas wed to šahr-
dinašchanā, jasneeds draudšigi padomi un jabuht aktiwi eeinteresetam nowehrst
to no nezeleem.²⁾ Lihds leetas zaurštatiskanai teefā, aigahdnim jaisdara
ismekleschana, lai noskaidrotu jautajumu, waj eespehjamš peemehrot nofazitu
noteefaschanu. Šahdā šahrtā teefai pee leetas zaurštatiskanās ir pilnigš

¹⁾ Ņujorkas walšis 1910. g. šif. — Журн. мин. юст. 1912 г. № 9, Люблинскій — „Условное осуждение въ Америкѣ“.

²⁾ Журн. Мин. Юст. 1910 г. № 9, Люблинскій, „Усл. осужд. въ Америкѣ“.

materials jautajuma iſchirſchanai par ſoda waj teefafchanas nofazitu atliſchanu.

Ja noteefatais pahrtahpj uſraudſibas nofazijumus, tad aiſgahdnis, ja atſihti par nepeezeefſhamu ſoda peemehroſchanu, paſino par to teefneſim. Pateizotees tam, teefai weenmehr ir eefpehja ſodit toſ, kuri iſrahdas par wineem peefſhirtas uſtizibas nezeenigeem un kuru uſweſchanas atklahj tahdus defektus pſichila, kas praſa repreſiwus ſolus to iſlaboſchanai.

Uſgahdniftas uſraudſibas reſultatu ſtatiftika paſtiprina winas peemehroſchanas leetderibu. Uſraudſibu iſleetoja pee apmehram 10°/o no wiſeem apſuhdſeteem.

Eiropēſchu liſumdoſchanas (kontinenta) nofazitās noteefafchanas paraugs ir frantschu liſumdoſchana, kur ta paſiſtama ſem winas autora wahrda — „Senatora Beranſchē liſums“ (1891. g.). Šhe nofazito noteefafchanu peemehro apſuhdſibās, par kurām paredſets naudas ſods waj eeflodſiſchana zeetumā, bet ja noteefatais naw agraf iſzeetis zeetuma waj wehl ſtingrafu ſodu, tad ari apſuhdſibās, par kurām draud ſmagafs ſods, nekā eeflodſiſchana zeetumā. Sodu atleek uſ 5 gadeem ar atteezigu motiwaziju ſpreedumā. Ja pa to laiku noteefatais iſdara jaunu noſeegumu waj liſuma pahrtahpumu, par to draud zeetuma ſods waj bargafs, nofaziti atliſto ſodu iſpilda, neatſarigi no ſoda par jaunifdarito noſeegumu. Bet ja pahrbauდიſchanas periodā jauna apſuhdſiba neteek zelta, agrafais ſpreedums teek dſehits un ſkaitās kā nebijis (comme non avenue).

Anglu ſiſtemas nofazitās noteefafchanas ſawadiba paſtahw galwneezi-
bas eezelſchanā apſuhdſetam pee ſoda nofazitās atliſchanas. Noteefatam teek uſliſts peenahkums pahrbauდიſchanas laikā labi uſweſtees. Peenahkuma pahrtahpſchanas gadijumā winam uſleek eeflodſiſchanu zeetumā waj naudas ſodu, bet no galwotaja peedſen galwojumā aprahdito naudas ſumu.

Salihdſinot abas nofazitās noteefafchanas ſiſtemas, amerikānu un eiropēſchu, redſam, ka pirmā no winām ſatur ſewi pilnigaku tagadejās kriminalteefibu doktrinas jehdſeenu par ſodu kā noſeedsneeka laboſchanas lihdſekli. Amerikas kriminaliſti un teefu dardineeki ir paplaſchinajuſchi aploku zihnā ar noſeedsibam. Wini rada amata perſonu inſtitutu, kuras teek eezeltas gahdbai par apſuhdſeteem ar uſdewumu ruhpetees par winu moralifto laboſchanos un materialo labklahjibu. Wini eezel aiſgahdnifku uſraudſibu par nofaziti noteefateem pa wiſu pahrbauდიſchanas laiku, bet neatſahj winus paſchus ſew un to apſtahku warai, kuri toſ ſpeeda uſ noſeegumu.

Eiropēſchu liſumdoſchana par nofazitu noteefafchanu paleek puſzela. Wina pahrnehma tikai inſtituta weenu puſi — ſoda nofazitu atliſchanu un pilnigi ignoreja otru, ar to organiſti ſaiſtitu — aiſgahdnifko uſraudſibu par nofaziti noteefateem. Noſafot ſpreeduma nofazitu atliſchanu, Eiropas

teefnefis rihkojas taustotees, us labu laimi. Amerikas teefnefim ſhini finâ ir ſpeziala aigahdna ismelleſchanaſ materialu un pehdejà flehdſeens par nofazitâſ noteefafchanaſ wehlamibu. Pilnigi pamatotâſ prof. Taganzewa baſchâſ, ka nofazitâ noteefafchana war iſſauktu ſabeedribâ pahrmelumus, kadehl weenam apſuhdſetam dod preeſchrozibu, bet otram ne. Teefnefim wajadſiga augſta autoritate, lai nedotu eemeſlu nepareifi iſtulkot winam peeſchirtâſ preeſchrozibâſ. Nofazitâſ noteefafchanaſ otra nepilniba, ka teefnefim gandrihſ naw eefpehjamâſ iſſinat, waj pateefibâ pirmo reiſi teefâſ preeſchâ ſtahjuſees perſona iſdarijuſi noſeegumu pirmo reiſi. „Waj naw ſkaidrâ“, ſaka Pariſeſ uniwerſitateſ profeforſ Berthelemy, „ka no deſmit gadijumeem dewinoſ noſeedſigaiſ nodarijumâſ, par kuru noſeedſneekſ ſauktâſ pee teefâſ pirmo reiſi, ir no wina ne pirmo reiſi iſdaritaiſ noſeegumâſ.“*) Schiſ pahrmelumâſ dibi-natâſ tai finâ, ka Ciropâſ teefnefim naw pee rokâſ zita materiala, ka finâſ par agrako ſodamibu, kaſ paſchâſ par ſewi maſ noſihmigâſ. Sahlat taſ patâſ profeforſ turpina: „Waj naw ſkaidrâ ari taſ, ka atſahrtojoſchâſ noſeegumâſ, kuri wiſwairat bihtami, warâſ atſahrt itai atſewiſchtoſ gadijumâſ.“ Pee aigahdnikâſ uſraudſibaſ ſiſtemâſ turpretim buhſ reti tee gadijumi, kad uſraudſibâ ſtahwoſcho jauni noſeegumi palikâſ neatſlahiti. Sâpat atſriht ari wehl weenâſ ta paſcha profefora pahrmelumâſ ſoda nofazitai atſlaiſchanaſ, proti, ka tautâſ maſâſ, kurâm ſweſchâſ juridikâſ ſineſeſ, peelihdſina noteefatâ atſtahſchânu brihwibâ wina attaiſnoſchanaſ. Somehr atraſchanaſ ſem amata perſonaſ uſraudſibaſ nebuht nelihdſinaſ pilnigai brihwibai, uſraudſiba ſcho brihwibu ſtipri eerobefcho, paſtahwigi pamudinot noteefato eewehrot winam preeſchâ rakſtitâſ praſibaſ.

Uſſkatiſim tagad muhſu liſumu par nofazitu noteefafchânu. Wiſch ir iſſtrahdatâſ pehſ frankſchu parauka ar neleeleem pahrgroſijumeem. Sâ, pehſ Beranſchê liſuma teefibu aprobeſchâſchana eeſtahjaſ ari pee ſoda nofazitaſ atſlaiſchanaſ, turpretim pehſ muhſu liſuma ſchâſ ſoda ſelaſ teef atſlitâſ lihdy ar paſchu ſoda iſpildifchanaſ atſliſchânu. Sahlat no liſuma 2. panta ir redſamâſ, ka ſoda nofazita atſliſchana naw peelaiſchama tahdâ gadijumâ, ja ar zेतuma ſodu noteefataiſ agrak ir bijâſ noteefatâſ par ſmagu noſeegumu waj wiſpahr par noſeegumu un ja uo ſchi ſoda iſzeefchanaſ deenas naw notezejuſchi noteikti termini. Noſeeguma aina, wina rakſturs un motiwi ir tit daſchadi, ka noſeeguma (ne ſmaga noſeeguma) iſdarifchana wehl it nebuht neleezina par pretteefiſtu teefmju paſtahwibu, kaſ iſſlehdſ ſoda atſliſchanaſ peemehroſchânu. Wiſſ nofazitaſ noteefafchanaſ inſtitutâſ ir wairat ſubjektiwâſ dabâſ, jo wina pamatâ ir liktâſ perſonaſ ihpaſchibaſ, bet ne noſeeguma rakſturs. Wainigâ pſichiku labat attehlo winam no teefneſcha uſliktaiſ ſodâſ, kamdehl ari ſchêhrſchluſ ſoda atſliſchanaſ buhtu pareiſaki formulet ar norahdijumu uſ agrak iſzeefitâ ſoda minimumu. Pehſ Beranſchê liſuma par

*) Журн. Мин. Юст. 1912. г. 10. гр., 174. I. п.

schlechterli foda nofazitai atlaischanai ir atsihta teefajamà agrakà noteefaschana us zeetuma fodu par noseegumu waj pahrfahpumu (crime waj delit). No otras puses, muhsu litums par foda nofazitas atlikfchanas schlechterli neuuffata rezidivu, kaut gan ta pascha pahrfahpuma atfahrtofschanàs waj lihdsiga pahrfahpuma isdarifschana norahda us tahdu noseedfigu teefsmju pastahwibu, kahdas stahw pretrunà ar nofazitàs noteefaschanas idejam. Ja persona, kura iszeetusi, peemehram, fodu par nepaflausibu waldbibas litumigam prafibam, no jauna peelaisch tahdu pat nepaflausibu, tad schi atfahrtofschanàs norahda us triminalrepreffijas pastiprinafchanas wajadsibu un nofazitàs noteefaschanas peemehroschanas neefpehjamibu. Us teem pascheem eemefleem buhtu wehlams papildinat scho pantu ari ar aisleegumu atteezinat foda nofazitu atlikfchanu us tahdam personam, kuras atsihtas par wainigam noseedfiga darba isdarifschana amata weida un ais eeraduma. Tahds noteikumis bij eewetots freewu litumprojektà par nofazitu noteefaschanu (1903. g.).

Jaschaubas par to, waj war peekrist nofazitas noteefaschanas isflehgfschanai priwatwajafschanas leetàs, kuras eerosinamas titai us zeetuschu fuhdsibas pamata un peelaisch islihgfschanu meera zela. Juridiska literatùra pazelas balsis, kuras noteikti peeprafa schi aisleeguma pilnigu atzelschanu. Aisrahda us to, ka fodu usleef publiffàs, bet newis priwatu personu interefes, ka zeetuscham naw teefibas iswehletees fodu. Tà ka nofazita noteefaschana ir weenis no fodifchanas weideem, zeetuscham naw dodama eefpehja darit eefpaidu us schi foda weida peemehroschanu. Otrs ufftats neet tit tahli un aisrahda us eefpehjamibu peemehrot foda nofazitu atlikfchanu zeetuschà peekrifschanas gadijumà. Schis eefkats mums isleekas pareifaks. Pirmà eefkata aistahwji isheet, scho jautajumu apstatot, no teoretiska redses weedokla. Wini islaisch no redses aploka zeetuschà psichitu, kurfch dabiski wehlas wainigà nekawejofchu nosodifchanu. Wainigà nofazita noteefaschana newar katru zeetuschu apmeerinat un pat jaschaubas, waj buhtu leetderigi peeweenot zeetuschà moraliflam zeefchanam wehl jaunu faruhgtinajumu, kurfch zelas no apfinaas, ka wainigais faktiski paleet nesodits. No otras puses, ja zeetuscham ir peeschirtas teefibas afazitees no apwainofchanas un islihg ar wainigo meera zela, tad japeeschfir ari teefibas peekrist foda nofazitai atlikfchanai, jo leelakà eetilpst masafais.

Rà foda nofazitàs atlikfchanas pahtraufschanas eemefli jaatsihst:

1) Nofaziti nosodità noteefaschana no jauna pahrbaudifschanas laifmetà par smagu noseegumu waj noseegumu. — Vchz Beransche lituma foda atlikfchana japahrtrauz, ja nofaziti nosoditais 5 gadu laika no jauna teef noteefats par noseegumu waj pahrfahpumu ar fodu ne semaku kà eeflodifschana zeetumà.

2) Noteefatà agrakàs fodamibas atklahfchana un winam peefpreestà, ar spezieli nolikteem termineem nesegtà foda iszeefchana. — Sche tapat buhtu bijis wehlams usrahdit ta foda minimumu, kahds nofaziti noteefatam bijis

jau agraf peespreests. Rà redsam, likums nemin rezidiwa gadijumus, t. i. tahda pašča waj tam lihdsiga nodarijuma isdarischanu no jauna, par kaħdu jau tikusti peemehrota nofazita noteefasčana. Lai ari zif neswarigi buhtu bijušči atkahrtojosčees pahrtahpumi peħz šoda ispildisčanas nofazitas atlikšanas, tomehr patš wina isdarisčanas fatts norahda uš moraliskā speedeena neattaisnoščanos un represīwu lihdselku peemehroščanas nepeezeesčamību. Tahda noteikuma eewesčana peespeestu nofaziti noteefato ar fewisčtu stingribu raudsitees, lai wina ušwesčanās buhtu newainojama.

3) Nofaziti noteefatā nepeeeklahjiga ušwesčanās, ar kuru tas apdraud perfonigu waj šabeedrišku droščību waj kaħrtību. — Tā ka aprahditā norahdijumā naw kriminali šodama pahrtahpuma fastahwa, tad Prattiskā waretu rastees neispraščana, kam buhtu janodibina šchahda apdraudejuma esamība. Teefai? Jeb waj preekšč tam peetittu ar polizijas protokolu waj zeetuschā suhdšību?

4) Nofaziti noteefatā iswairisčanās no winam noteiktās usraudšības. — Likuma 7. pants peesčkir Teesleetu ministrim teesību noteikt minetās usraudšības eekahrtu. Šchis pants ir fewisčki interesants. Šche mehš redsam tuwoščanos amerikāņu aigahdniskās usraudšības sistemai. Šcho lihdselki waram tilai apsweikt un nowehlet, kaut ar wina realisesčanu taptu šasneegts eespehjami leelatais labums no dšihwē eewedamā instituta. Mums šchekt, ka šahumā, ismehginasčanas weidā, waretu aigahdnisko usraudšību organizet Rigā, preekšč kam katrā meerteefnesča eezirkni waj pirmā laikā katros diwoš eezirknos nahktos nodibinat aigahdņu amatus. Aigahdņu iswehesčanu, eezesčanu un wina peenahčumu aploku noteisčanu waretu organizet, peemehrojotees aifrahditai amerikāņu sistemai. Šchi reforma, warbuht, isnahktu dahrga? Amerikas peedšihwojumi rahda glušči pretejo. Aigahdniskā usraudšība eewehrojama mehrā šamajna walstis isdewumus par apzeetinajuma weetu ušuresčanu un nodroščina kaħrtigus šoda naudas eenahčumus no nofaziti noteefateem. Likuma autoreem radusees laimiga ideja — pahrsweest tiltu šary amerikāņu un eiropesču nofazitās noteefasčanas sistemam. Šchi kombinācija dod eespehju ismantot katras sistemas labās pušes, isšargatees no weenas waj otras sistemas truhumeem. Waj šoda nofazitā atlaisčana atteezinama ari uš amata perfonam? Šchis jautajums šadalaš diwās dalās atfaribā no ta, waj noseegumam ir wišpahr kriminalš waj deenesta noseeguma raksturs. Šan liktos, ka newaretu rastees šchaubas, ka likums jaatteezina ari uš amata perfonu wišpahrejem noseegumeem. Amata peršona tatsču tapat eetilpst pilšonu fastahwā un ja wina šdara wišpahreju noseegumu, tad tai peemehrojami tee pašči likumi, kā ištatrām pilšonim, jo wišu pilšonu weenlihdsība likuma preekščā ir weens no teesiktās walstis pamata noteikumeem. bet no otras pušes walstis war no šaweem agenteem prašit augstakš moraliskās ihpaščības un dšilaku teesktu apšinu. Ja ir peelaisčams, ka war pilšoni nofaziti šodit par šahšību, kuruš tas šdarijis truh-

kuma ſpeetiſ, tad walſtiſ deeneſta preſtiſiſ, turpretim, praſa, ſa newar palitt walſtiſ deeneſtâ perſona, kura noteefata par ſahdſibu waj trahpſchanu. Tapeh3 ir nepeezeefſchami eeweft noſazitâſ noteefafſchanâſ aprobeſchojumâſ atteezibâ uſ amata perſonam un nepeelaift ſchahda weida noteefafſchanu par mantſahrigem waj wiſpahr aplaunojoſcheem nodarijumeem. Wehl neſaudſigati walſtij jaiſturaſ pret teem amata perſonu noſeegumeem, kuruſ tâſ iſdara teeſchi ſawâ deeneſta aplofâ. Prinzipieli ari te peelaiſchama noſazita noteefafſchana, jo tee pamati, uſ kureem wina dibinaſ, patur ſawu ſpehtu ari atteezibâ uſ deeneſta noſeegumeem. Bet eewehrojot to, ſa pret deeneſta noſeegumeem jaiſturaſ neſaudſigat, noſazita noteefafſchana deeneſta noſeegumu aplofâ ir wairaf eerobeſchajama, neſâ wiſpahreju noſeegumu gadijumoſ. Noſazita noteefafſchana te buhtu peelaiſchama tifaſ par maſaf ſwarigeem nodarijumeem, par kureem paredſjetſ areſtiſ. Pee tam buhtu leetderigi, ja teeſa peepraſitu no apſuhdſetâ preeſſchneeziſaſ motiwetu flehdſeenu par noſazita ſoda atliſſchanaſ wehlamibu ſinamâ gadijumâ. Preeſſchneeziſaſ paſiſht apſuhdſeto tuwat neſâ teeſa, kura to redſ pirmo reiſi; preeſſchneeziſaſ ſin wina moralifto perſonibu, kâ ari agrafâſ atteeziſaſ pret deeneſtu un ſchiſ ſinaſ war buht teeſai loti noderigaſ, iſſchkirot jautajumu par ſoda noſazitu atliſſchanaſ. Par labu noſazitaſ noteefafſchanaſ atteezinaſchanaſ uſ deeneſta noſeegumeem runâ taſ apſtaſkliſ, ſa, paſtahwot preeſſchneeziſaſ uſraudſibaſ, noteefatâ jauno pahrfahpumu warêſ laikâ atklaht un lihdi ar to iſpildit ar ſpreedumu atliſto ſodu.

U. U g r j u m o t o ſ.

Pahrlabojumi pee muhsu Sodu likumu 51. panta.

1903. gada Sodu likumu wispahrejâ dalâ wismasat apmeerina noteikumi par noseedfigu lihdsdalibu.

51. pants, kurfch runâ par scho jautajumu, ſtan ſefofchi: „Par lihdsdalibneekem noseedfigâ darbâ, isdaritâ no wairakâm perſonam, kuraš weenojuſchâš uš ta isdarifchanu waj apſinigi darbojuſchâš kopigi, uſſkatami tee, kuri: 1) teefchi isdarijuſchi noseedfigo darbu waj peedalijuſchees ta iſpildiſchanâ; 2) uſmudinajuſchi zitu uš lihdsdalibu noseedfigâ darbâ; 3) bijuſchi par pabalſtitajeem, peegahdajot lihdsſekluš waj nowehrſchot ſchlehrſchluš, waj peepalihdsot noseedfiga nodarijuma isdarifchanai ar padomu, aſrahdiijumu waj ſolijumu nelikt ſchlehrſchluš ta isdarifchanai, waj to noſleht.

Smaga noſeguma waj noſeguma lihdsdalibneeki ſodami ar to ſodu kaħdš likumâ paredſetš par noseedfiga nodarijuma isdarifchanu, tikai pabalſtitajam, kura palihdsiba bijuſi neſwariga, ſodš miħſtinamš peħž 53. pantâ paredſeteem noteikumeem. No pahrkahpuma dalibneekem ſodamš tikai teefchi wina nodaritajš waj ari taš, kurfch peedalijees wina faktiſkâ iſweſchanâ; uſkuchditajš un pabalſtitajš atbild tikai ſewiſchkoš likumâ paredſetoš gadijumoš.

Œewiſchkaš perſonigaš atteezibaš un apſtahkli, kaš noteiz, paleelina waj, pamafina kaħda lihdsdalibneeka atbildibu, neatſauzaš uš pahrejo atbildibu.

Lihdsdalibneekš, kurfch atſaziješ no lihdsdalibaš noseedfigâ darbâ un laitâ iſleetojiš wiſuš lihdsſekluš noseedfigâ darba nowehrſchanai, atſwabinaš no ſoda.“

Uguſchâ peeweftee likuma noteikumi pamatojaš uš lihdsdalibneeku „weenoſchanâš“ un „ſolidaraš“ atbildibaš prinziſpeem, kaš jau ir apgaħti no tagadejo laiku teorijaš. Taš iſreet no 51. panta burtiſka tekſta. Ka likuma ſaſtahditaji peedewuſchi mineiam pantam taiſni aprahdito noſihmi, redſamš no likuma tomentatora Taganzewa paſſaidrojumeem, kurfch ir ari panta autorš, — Taganzewam ſefojis ari kaſazijaš Senatš ar ſaweem paſſaidrojumeem.

„Lihdsdalibaš galwenâ paſihme wiſpahr,“ ſaka Taganzewš, „ir weenoſchanâš uš weenu waj wairakeem noseedfigeem darbeem.“¹⁾ Ari Senatš ſawâ 1908. g. ſpreedumâ N° 4 paſiħſtamâ Wiborgaš uſſautuma leetâ paſſaidro, „ka peħž Sodu lik. 51. p. lihdsdalibaš galwenâ paſihme ir weenoſchanâš uš weenu waj wairakeem noseedfigeem darbeem²⁾ un ka peħž peewefſtâ panta teefchaš iſpratneš wiſi lihdsdalibneeki neš ſolidaru atbildibu par noseedfigu nodarijumu, kaš isdaritš peħž weenoſchanâš (norunaš); lai kaħdu lomu kaħš

1) Sodu likumš peħž Taganzewa P. U. Jakob iſd. 1922. g. 188. lpp. N° 2.

2) „ „ „ „ „ „ 1922. „ 188. „ N° 6.

no wineem buhtu ispildijis un lai tahds apjoms ari buhtu katra perso-
nigai darbiba, — katra apfuhdseta lihdsdalibas pasahpe ir atsihtama par
weenadu.¹⁾ Gan zita weeta²⁾ Taganzewš paskaidro, ka personu war atsiht
par lihdsdalibneeku ari pee „weenpušejas“ weenošchanas, tad ta, peemehram,
apsinigi darbojušees lihdsi otrai personai noseegumu isdarot, tomehr tahds
weenošchanas — ūhi šaswehrestibas moderniseta jehdseena (Komplott-Theorie) —
istulkojums runa pretim weenošchanas jehdseena burtiskai nosihmei, ar kuru
negrosami šaisita dalibneeku ša warpeja peekrišana, waj nu ta buhtu
notikusi teeschi waj ari klusu zeeschot. Atsihtot par neeespehjamu turetees pee
tiš ūhaura „noseedšigas lihdsdalibas“ jehdseena istulkojuma, Taganzewš pee-
keras wahrdam „weenošchanas“, patwaligi peeschkir winam nosihmi, tahdas
tam newar buht, kaut gan buhtu weentahrschaki bijis pawisam atteiktees no
ūhi wahrda, kursch naw nepeezeeschami wajadšigs lihdsdalibas jehdseena
konstrukzijai. Lihdsdaliba, ka to atsiht Taganzewš, eespehjama ari pee ween-
pušejas apšinaschanas. Bet tahda gadijuma, nodibinot lihdsdalibu, teoretiski
pareisi pamatotees us noseedšibas minimumu, ka normalo tipu, t. i. jaiseet no
weenpušejas apšinaschanas, tadehl ne tikai ir leeki, bet ir ari logiski nepareisi
peeskaitit jehdseenam „weenošchanas“ ari weenpušēju apšinaschanas, ka to dara
51. pants tagadeja redakcija. Lihdsdaliba, protams, weenmehr buhs ari pee
weenošchanas, bet weenošchanas elements tahda gadijuma ir tikai kwalifi-
zejoschs plufs, lihdsigi organizijas elementam jehdseena „banda“, kuras
pamata talschu ari ir weentahrschas lihdsdalibas prinzips.

Tahlas, 51. panta redakcija peelaištas daschas nepilnibas, galwenā kahrtā
definejot lihdsdalibas trihs pamattipus: 1) lihdsdarbibu, 2) ustuhdišanu un
3) pabalstšanu. Jehdseens „lihdsdaritajs“ (Mittäter) ihsteniba ir pilnigi
isfmetls ar „peedalischanas noseedšiga nodarijuma ispildišchanā“. Pawisam
nešaprotami ir ašrahdit wehl it ka us zitu ūhi jehdseena weidu, kas pašah-
metu „teeschā nodarišanā“. ūhi terminologija jau loti atgahdina 1845. g.
Sodu likuma 12. pantu. Starp „teeschu nodarišanu“ un „ispildišchanu“
naw netahdas starpibas. Ja, turpretim, ir domats nodibinat pretstatu
„peedalischanas ispildišchanā“ pašchai „ispildišchanai (nodarišanai)“, tad panta
par lihdsdalibu ir eewests jehdseens par weenšdaritaju (Einzelträter), kahdam
jehdseenam te naw weetas.

Turpretim, jehdseens „ustuhditajs“ pehz 51. panta naw peeteefoschi
plaschs. Ustuhdit otu war netikai us lihdsdalibu noseedšiga darba — ta
buhtu lihdsdarbineeka ustuhdišana, — bet ari us noseedšiga darba isda-
rišanu; ūhis ir ustuhdišanas pamata tips, proti, isdaritaja ustuhdi-
šana us noseedšiga darba isdaršanu. Pehdeja gadijuma, teoretiski ir nepa-
reisi runat par daritaja „lihdsdalibu“, jo tehniskā nosihmē lihdsdaliba te ir
tikai ustuhdilaja pušē.

¹⁾ Sodu likums pehz Taganzewa P. A. Jakobi isd. 1922. „ 189. „ № 8.

²⁾ „ „ „ „ „ „ 1922. „ 191. „ № 5.

Wiswairaf, tomehr, 51. pants pelna pahmetumu tai dalā, kura nošaka pabalstītāja (Gehilfe) šodamību. Ir sinams, kašda bagata literatura ir jau-tajumā par šdaritāja un pabalstītāja jehdseenu noščkrosčanu. Uš ņhi pamata attihstītām teorijām (objektīvām, subjektīvām un jauktām) ir ņawi preeščstahwi starp kriminalteesiibu ņinatnes korisejeem. Šodu likumu ņastah-ditaji it kā preeškaitami teem mahžiteem, kuri noleeds eespehjamību wilft pehž buhtibas robesču starp šdaritāju un pabalstītāju un kuri, kā tas augščā aprahditš, pamato pabalstītāja šodamību uš wīnu „solidarās“ atbildibas par nodarito, kas runā pretim kardinalprinzipam — isteiktam ari muhšu kriminal-prozeša likumu 15. pantā — ka kriminalleedš katš nes atbildību patš par ņewi.

Šestats par dalibneeku solidarō atbildību pamatojas uš nepareisu ispratni, kašdu preeščir tā ņauktai pabalstičanas „atzešoriskai dabai“. Ne eesč ta pastahw leeta, it kā pabalstītāja likens ņetotu daritāja liktenim, kā tas ir žiwil-teesiibās, kur res accessoria ņeto res principalis liktenim. Aprahditās for-mulas eesčeja nošime, tagadejās teorijas isweidojumā, pastahw tīkai eesč ta, ka no šdaritāja nodaritā apjomš nošaka pabalstītāja atbildibas objektīwo apjomu. Tas ir jau kas žitš, nečā ta wispahreja prinzipa ņpeziela peemeh-roščana, ka nošedsneeka atbildību noteiz eestahjusčos ņeku apjomš, ja wīnšč tās paredsejis waj (neušmanibas gadījumā) warejis paredset, resp. tās tam bija japaredš. Pabalstītāja atbildība arweenu joprojam paleek indiwiđuela.

Šejot no „solidarās“ atbildibas prinzipa, 51. pants nošaka weenadu atbildību šdaritājam un pabalstītājam, bet lihds ar to noščuhst ar ņewi pret-runā, ušstahdot kategorisku noteikumu, ka pabalstītājam, kura lihdsdalība mašwarīga, šods mihštīnamš pehž 53. panta noteikumeem. Utkał wežā Šodu likuma atbalsš (121. p.). Panta pirmā dalā pilnigi pareiši definejot pabalstītāju kā tašdu darboni, kuršč peegahdajis lihdsklus, nowehršiš ņeščehrsčlus waj dewiš padomu, norahdižumu waj šolijumu nelikt ņeščehrsčlus nošedsiga nodarižuma šdaričanai waj to noščehpt — žiteem wahrdeem, kura ņiņištā waj intelektuālā lihdsdalība bijuši nešwarīga (šalihdsinot ar nošedsiga nodarižuma ņaštahwa ispiłdičanu), ņeis patš 51. pants, ņawā otrā dalā tomehr šdala tā ņauktā „šwarīga pabalstītāja“ tipu, proti, XIX. gadu ņimtena pirmās pušes teoretiku „Hauptgehilfe“. Tas ir — contradictio in adiecto. Šwarīga pabalstītāja naw un newar buht, jo starpība starp pabalstītāju un lihdsdaritāju tīkai eesč ta war pastahwet, ka pabalstītājs neišdara neka šwa-rīga augščaprahditā nošime. „Pabalstītājs“ un „pabalstītājs, kuru palih-dsība bijuši nešwarīga“ ir — tautologija. Šapehž šoda mihštīnasčana, ištēnibā, peemehrojama katram pabalstītājam, kā tašdam.

Šaštaf, 51. panta pirmās dalās formulejuma wispahrejais truhkums pastahw eesč ta, ka naw norahdižumu uš to, waj lihds ar nodomatu uščuhdičanu un pabalstičanu šodama ari neušmanīga. Šagadeja teo-rija,¹⁾ preteji nowezojuščai došttrinai, peeteekosčā mehra ir noščaidrojuši

¹⁾ Šalibds. Binding, Die Normen und ihre Uebertretung IV. ņehj., 630. & Ip.

neusmanigas ufkuhdijanas un pabalstijanas konstrukcijas eefpehjamibu. Tagadejās teefibas no „minima non curat praetor“ redses stahwokka atstahj neusmanigu ufkuhdijanu waj pabalstijanu nesoditu. Bet tad to wajag isteikt likumā, ko mehš 51. pantā neredsam. Kas atteezas uš lihdsijs da = ritajeem, tad wini war isdarit neusmanigu darbu (peem. wairaki strahdneeki kopigi sweesch balki no mahjas jumta, bes peeteekofchu aissargu lihdsjektu leetofchanas), bet tahdu darbu newar ari atstahj nesoditu. Tā ta 51. pantā wišpahr naw norahdijumu uš starpibu starp nodomu un neusmanibu, tad ari ņhi jautajuma isschkiršana ir apņchaubama.

Augschā aprahditee truhkumi ņpeesch 51. pantu islabot ņefofchā tahrta: Nepeezeeschami jaatmet latrs norahdijums uš „weenofchanos“. Utteezibā uš ufkuhdijanu un pabalstijanu ir teeschi janoņata nodoma eņamiba, preeesch kura, ņastanā ar augschā peewesto, wajadņiga wišmaņ weenpuņeja apņinaschanas. No „lihdsdarbibas“ jehdseena jaisņlehds „teescha nodarišana“, bet wina eefņeja puņe jaformulē tā, lai neiņlehtu atbildibu neusmanibas gadijumā. Pehdeji, nepeezeeschami norahdit uš ufkuhdijanas pamata weidu, — proti, isdaritaja ufkuhdijanu, un pawisam atmet neeņpehjamu „ņwarigo pabalstitaju“ kategoriju.

Pehz tahdeem islabojumeem 51. panta pirmā daļa buhtu redigejama ņefofchā weidā.

Noseedņigā nodarijumā, kursch isdarits no wairaf personam, par lihdsdalibneekem ņlaitas tee, kuri:

- 1) apņnigi kopigi peedalijuschees noseedņiga nodarijuma isweņchanā;
- 2) ar nodomu ufkuhdijuschi zitu uš noseedņiga darba ispildijanu waj lihdsdalibu tanti;
- 3) bijuschi tā pabalstitaji, ar nodomu peegahdajot lihdsjektus waj nowehrņhot ņchkehrņchtus, waj peepalihdsot noseedņiga nodarijuma isdarischanai ar padomu, aissrahdijumu waj solijumu nelikt ņchkehrņchtus ta isdarischanai waj to nosleht.

Smaga noseeguma waj noseeguma lihdsdalibneeki ņodami ar to ņodu, tahds likumā paredsets par noseedņiga nodarijuma isdarischanu, bet pabalstitajam ņods mihtņinams pehž 53. p. paredseteem noteikumeem.

No pahrschypuma lihdsdalibneekem ņodams titai tas, kas peedalijees ta ispildijana; ufkuhditajs un pabalstitajs atbild titai ņewisņchos likumā paredsetos gadijumos.

Bet tee wehl naw wiņi islabojumi, kas wajadņigi 51. pantā. Pehz ņhi panta zeturtās dalas lihdsņhinejās redakcijas tā ņauzamās „ņewisņchas personigas atteezibas un apstahki“, kuros atrodas tahds no dalibneekem, neņad neatņauzas uš pahrejo atbildibu. Schis prinzijs, patš par ņewi wišpahr loti pareisš, tomehr ņawās galejās konņekwenzēs rada ņefas, kuras naw zeeschamas. Peeteek aissrahdit kaut titai uš gadijumu, tad priwatpersona ufkuhda „deenestpersonu“ isdarit deenesta noseegumu. Pehž tagadejā 51. panta

tahds ustuhditajis naw sodams, jo wina personâ truhft tās fewiſchēās atteezibas, kuras atſchēir deeneſtperſonu no priwatperſonaſ.

Wakar-Ciropas liſumbewei tapeh3 atſchēir perſonigās atteezibas un apſtahlus, taſ paleelina waj pamaſina atbildibu (peem. tehwa fleptawibas paſtiprinata ſodamiba), no teem, kuri objektiwijejaſ, tã ſatot, paſchã noſeedſigã darbã, waj, iſſakoteeſ techniſki, noſata ta noſeedſigo dabu (peem. deeneſtperſonaſ fewiſchēās atteezibas pret walſti noſeedſigoſ nodarijumoſ, kureem ir lihri deeneſta noſeegumu rakſturſ). Scho atteezibu truhkumſ lihdsdalibneeka perſonã neiſſlehdſ wina atbildibu.¹⁾ Tiai wina atbildibai jabuht weeglatai, jo fewiſchēās atteezibas un noteikumi, kuroſ ſinama perſona atrodaſ, rada tãſ paſtiprinatu atbildibu. So war weegli panaht, eewedot noteikumu par ſoda obligatorikſu mihtſtinachanu tam lihdsdalibneekam, kura perſonã ſchis fewiſchēās atteezibas un apſtahli iſtruhft, peeturoteeſ pee Sodu liſumu wiſpahrejeem noteikumeem, t. i. 53. panta kahrtibã.

Tahdã kahrtã 51. panta otra dala ſkanetu:

„Sewiſchēaſ perſonigãſ atteezibas un apſtahli, kuri paleelina, pamaſina waj iſſlehdſ kahda dalibneeka ſodamibu, neatſauzaſ uſ zitu atbildibu.

Sewiſchēaſ perſonigãſ atteezibas un apſtahli, kuri noſata darba noſeedſigo dabu, neiſſlehdſ ta lihdsdalibneeka atbildibu, kurſch ſchahdaſ atteezibãſ waj apſtahlloſ neatrodaſ, bet ſodſ winam mihtſtinamſ uſ 53. p. aprahditeem noſazijumeem.

Lihdsdalibneekſ, kurſch atſazijeeſ no lihdsdalibaſ noſeedſigã darbã un iſleetojiſ laikã wiſuſ lihdslekuſ noſeedſigã darba nowehrſchanai, atſwabinamſ no ſoda.“

B. Minzſ.

1) Salihdſ. Pawadrakſtu pee Wahzijaſ Sodu liſumu projekta 1919. g., lpp. 46.

Zaunā ziviltodekša isstrahdaschanas Romišijas darbiba.*)

Tahlat Romišija starp ziteem apspreeđa jautajumu par dahwinajumeem stary laulateem un wispirms, waj wispahy stary laulateem peelaišchami maksas un besmaksas darijumi. Utteezibā uš eeroftnato jautajumu stary zitu isteiza domas, ka stary laulateem noslehdsamee tā maksas tā besmaksas darijumi beeschi mehds buht fiktiwi un noder tā lihdsfeklis ihpašchuma pahrweschanai uš zitu wahrdu, lai iswairitos no parahdu šamaksas. Šchahda teefšme, noslehgt darijumuš in fraudem creditorum, pamudinajuš lišumdeweju eewetot špehā efošchās teefibās fewišchku pantu (116. p.), pehž kura jebkahds dahwinajumuš stary laulateem, ja tas isdarits par šliktu kreditoreem, top atšihš par neefošču. Somehr šchis lišuma noteikumuš, tā šaistits ar nepeezeefšchamibu zelt šarešchgitas šuhdsibas (tā šauzamā actio Pauliana), ne arween šafneedš špraušto mehrki. No otras pušes, aišrahdiņa, ka dahwinajumi stary laulateem, ja ari winu noluhšš naw aweet lišumu un tee išreet no weena laulatā dewibas pret otru, reti mehds buht meerigi un nopeetni apdomati un beeschi noteef aiš aišrautibas, šaiflibas waj weena laulatā pahraša eefšpaida uš otru. Tahdoš apštaškios jarehšinas ar nepeezeefšchamibu finamos gadijumuš peelaišt dahwinajuma atzelschānu, bet šchahda atzelschānas eefšehjamiba pati par šewi ir loti newehlama, jo ta no weenas pušes dođ eemeslu dahwinatajam masaš apdomat šawu darbibu, tapehž ka winšch war rehšinat uš dahwinajuma atzelschānu, un no otras pušes dođ baribu šrihdeem un ašām šaduršmem laulato starypā. Bes tam pee dahwinajumeem nereti mehds buht eeinterefeti behrni, kuru interefes, pat aišbildnim un aišgahdnim peedalotees, top aiššahwetas tišai formali.

Ra laulatee war šneegt weens otram paraštās neleelas dahwanas, kuras lišumā naw fewišchki šapeemin, tas šaprotams patš par šewi, bet naw peeteefošča eemesla peelaišt stary wineem dahwinajumuš leelos apmehros, tā ka tee praštu fewišchku normejumu lišumā. Ja eewehrojam, ka dahwinajuma rakšturigā pašihme ir dahwinataja mantas šamašnaschānās, ka tahdā šahriā dahwinajuma mehrkis naw abpušejš labumuš (tā, peemehram, maksas darijumuš), tad newikuš usmahzas jautajumuš, šam wajadšiga tahda mantas pahrdališchāna stary laulateem, kur weena laulatā turiba pati par šewi jau automatiski dara eefšpaidu uš otra laulatā labšlahjibu. Normalā gimene weens laulataiš kluhšt bagataiš žaur otru bes jebkahdas dahwinaschānas: lauliba ir tiš tuwa šabeedriba, ka weens laulataiš pilnigi dabiski bes maksas

*) Št. „Šeefleetu Min. Wehšt.“ 1920. g. № 2/3, 1921. № 1/3, 4/6, 1922. g. № 1.

leeto preefſchmetuſ, furi peeder otram laulatam (namu, dſihwokli, dſihwokla eefahrtu, firguſ, ſemeſ ihpaſchumu u. t. t.). Schahdaleetoſchana ir tikai ſelaſ no likumâ noteikâ laulato ſawſtarpejâ peenahkuma kopâ dſihwot, weenam otu uſturet un pabalſit. Turpreti wehleſchanâſ nodroſchinat otu nahweſ gadijumam pilnigi iſpildama teſtamenta zela. Tahdoſ apſtahkloſ weena laulatâ mantâſ pawairoſchana ar leeleem dahwinajumeem war noderet kâ leekſ lihdfekliſ un ſahrđinajumuſ nahktoñe nodibinat laulato ſchķirtu dſihwi, un ſchahduſ gadijumuſ weizinat nebuht naw wehlami.

Uliſ ſcheem motiweem rodâſ jautajumuſ, waj newajadſetu pawifaam aiſleegt mantifkuſ darijumuſ ſtarp laulateem, ſewiſchķi wehl tabehl, ka ari Latwiâ ſpehkâ efoſchâſ teeſibaſ peelaiſch dahwinajumuſ ſtarp laulateem tikai ar ſinameem aprobeſchojumeem, azimredſot, pawifaam nepeegreeſchot wehribu maſkaſ darijumeem.

Pret mineteem motiweem zehla eebildumuſ, ka leelakâ dala jauno likumdoſchana (Wahzijaſ, Schweizeaſ, Itallijaſ, Franzijaſ, Auſtrijaſ, Polijaſ, Zũricheaſ, Saſſijaſ, kâ ari Kreewijaſ žiwilkodekſa projektſ) dahwinajumuſ ſtarp laulateem peelaiſch. Zeedamaſ kluru par mantifkeem darijumeem ſtarp laulateem, weetejo priw. lik. kopojumuſ brihwi peelaiſch dahwinajumuſ ſtarp pehdejeem, uſſtahdot noſazijumu, Wiđſemê — lai lejupejoſchee radineeki dotu ſawu peekriſchanaſ pee mantotu nekufſtamu ihpaſchumu dahwinachanaſ (weet. priw. lik. kop. 112., 961. un 966. pp.), bet Kurſemê — lai netaptu aiſſkartaſ behrnu teeſibaſ uſ wiaku peenahzigo dalu (113. un 4482. pp.). Loti rakſturi, ka lai gan romeeſchu teeſibaſ nepeelaida dahwinajumuſ ſtarp laulateem, tad tomehr Kurſemê, kur wiſpahr romeeſchu teeſibu eeſpaids loti ſtipri iſteizeeaſ, likumdewejaſ tomehr atradiſ par nepeezeeſchamu atkahteeſ no ſchi noteikuma. Ja eewehrojam, ka ari pee laulato mantâſ kopibaſ likumdewejaſ brihwi peelaiſch dahwinajumuſ ſtarp laulateem no wiaku atſewiſchķlâſ mantâſ (115. p.), bet no wiakra puſeſ ſeewai, azimredſot, ari no lopejâſ mantâſ, — tad peenemot, ka nodomataſ eeweaſ laulato mantâſ atteezibu pilnigu ſchķirtibu un weenlihđſteeſibu, gruhtli tizamaſ, ka dahwinajumuſ aiſleegſchana ſtarp laulateem atradiſ peekriſchanaſ pee eedſihwotajeem, bet doſ tikai eemeſlu daſchadâ newehlamâ ſahrtâ apeet ſchahduſ likumu. Ja jau tagadejoſ apſtahkloſ, kad pehz ſpehkâ efoſcheem likumeem ſeewa ar laulibu noſluht wiakra aiſbildniba un leelakâ dalâ gadijumu, beſ ſchaubam, atrodâſ mantâſ atteezibu ſinâ ſem wiakra ſtipra eeſpaida, likumdewejaſ tomehr ir atradiſ par eeſpehjamu dot laulateem teeſibu brihwi dahwinat atſewiſchķlâſ dalaſ no ſawaſ mantâſ, tad peenemot jaunajâ kodekſâ, kâ paredſeſ, pilnigu ſeewaſ mantifkuſ patſiahwibu, naw peeteekofcha eemeſla baiditeeaſ, kâ wiakra eeſpaids uſ ſeewu buhſ pahraſ leelſ. Zeekuſ praktika ſchĩni ſinâ naw dewuſi un nedod materiala, lai eeroſinato jautajumuſ iſſchķirtu noleedſoſchi.

Dahwinajumuſ ir iſnehmumuſ no žilweka paraſtâſ darbibaſ, kura ir wehrſta it ſewiſchķi uſ eeguhtchanaſ, bet newiſ uſ beſmaſkaſ atſawinaſchanaſ;

tapeh3 dahwinafchana ari nenoteef bef fewifchkeem dsenuleem, kuri taifni gimenè un stary laulateem mehds buht wistihrafi un nefawtigafi, kà pamatoti uf mihlestibas, pateizibas un wehleſchanaðs, wehl dſihwojot nodroſchinat tuwu un dahrgu zilweku pret warbuhtejeem gadijumeem. Weidsot, ari Latgalè, kur ir ſpehkà mantas atteezibu ſchirtiba un weenlihdſteeſiba, dahwinajumi stary laulateem atlauti uf tur ſpehkà efoſcho likumu pamata (X. ſehj. I. d. 116., 977. un 978. pp.) un tapeh3 buhtu nepeezeefchami ſwarigafi motiwi, lai atzeltu ſcho teeſibu, kura weenadi ſpehkà wiſàs trijàs tagadejàs Latwijas dalàs.

Samehrà bihſtams waretu buht weena laulatà eeſpaids uf otu pehdejà nepilngadibas gadijumà, bet ſchis baſchas pa dalai iſflaidè wiſpahrejà likuma praſiba, lai ſchahdos darijumos peedalitos aifgahdnis, kurfch leelafà dalà gadijumu buhs dahwinataja tuwafais radineeks un tapeh3 warès winu brihdinat no weeglprahtigas dahwinafchanaðs. Rad runajam par laulato eeſpaidu, tad paraſti domajam par wihra pahrafo eeſpaidu par ſewu, retos gadijumos par pretejo. Scho wihra eeſpaidu uf ſewu-dahwinataju war eewehrojami maſinat likuma praſiba, lai ſchahdi dahwinajumi notiftu ar to perſonu atlauju, kuras winai pee laulibas peeſchihruſchas mantu — puhru. Schahdas peeſchichanaðs peepraſijumu war motiwet ar tàs perſonaðs intereſem, kura ſewu pee laulibas apdahwinajuſi, ar noluhku nodroſchinat winu mantas ſinà un palihdſet winai nodibinat un eefahrtot ſawu ſaimneeziſu; turpreti dahwinot tahlaf mantu no puhra, patð dahwinajuma mehrkis top pahrgroſits. Protams, ſchahdu peeſchichanu war praſit tifaſi tifaſi ilgi, kamehr perſona, kað puhru dahwinajuſi, wehl ir dſihwa.

Lejupejoſcho radineeku intereſes ſawufahrt war ſargat un tàs ſargajamaðs ar likuma praſibu, ka dahwinot nedrihſti aiſſart winu peenahzigo mantojuma daku. Sapat ar atteezigu aifrahdiſijumu war aiſſargat treſcho perſonu teeſibas un intereſes, kuras tagad aiſſarga weet. priw. lif. fop. 116. p.

Peeweenojufees ſcheem motiweem, Romiſija atſina, ka peenemot par laulato mantas atteezibu pamatu ſchirtibu un weenlihdſteeſibu, buhtu nefonſekwenti aiſleegt stary wineem noſlehgt ari maſfas darijumus kà ari weenam laulatam dot rihfojumus otra laulatà labà nahwes gadijumam. Schai ſinà weet. priw. lif. fop. 1990. p., peh3 kura ſewa Wiðſemè war taifit testamentu wihra labà ne zitadi, ka peedalotees padomdewejam, protams, jaiſmet, jo winſch runà preti jau peenemtam noteikumam par laulato pilnigu patſtahwibu un mantifku weenlihdſteeſibu (ſk. ari Kurſemes ſemn. lif. 78. p., peh3 kura pilngadigai ſemneezei Kurſemè pee katra darijuma ir nepeezeefchamaðs padomdewejs).

Pamatojotees uf ſcheem motiweem, Romiſija peenehma noteikumumu, peh3 kura darijumi stary laulateem, kà ari weena laulatà rihfojumi nahwes gadijumam otra laulatà labà peelaunjami, zittahl tee neaiſſkar treſcho perſonu waj mantineeku teeſibas, bet mantas dahwinajumeem stary laulateem no

feewas puhra nepeezeefchama tās perſonas peekriſchana, kura feewai ſchopuhru peefchēihruſi, kamehr ſchi perſona dſihwo.

Ras atteezas uſ teeſibu atzelt dahwinajumu, tad pehz ſpehkā eſofcheem likumeem ſchi teeſiba wiſplafchātā apmehrā ir peelaiſta Kurſemē ſem romeefchu teeſibu eeſpaida (weet. priw. liſ. kop. 114. p.), kurpretim Widſemē atzelt dahwinajumu war tikai apdahwinatā rupjas nepateizibas gadijumā (ſt. 4482. p.). Rā jau augſchā aiſrahdiſ, plaſchas dahwinajuma atzelfchanaſ teeſibaſ wiſpahra naw wehlamas, jo tās dod dahwinatajam eemeſlu maſaſ apdomat ſawu darbibu, bet uſ laulibaſ dſihwi ſchahda dahwinajuma atzelfchanaſ eeſpehjamiba daritu ſamaitajoſchu eeſpaidu. Tadehl buhtu eeteizami pehz eeſpehjas aprobeſhot ſchos gadijumuſ. Neufkawejoteeſ ſche pee to atſewiſchto wiſpahrejo dahwinajuma atzelfchanaſ gadijumu uſſkaiſchanaſ, kuri reglamentejami ſaiſtibu teeſibu nodatā par dahwinajumu, Romiſtija atſina, ta te ir weetā aiſrahdit uſ trim gadijumeem. Wiſpirmſ, kad apdahwinataiſ laulataiſ nomirſt pirmſ dahwinataja, neatſta h jot lejupejoſchuſ pehz nahzejuſ. Apdahwinot winam tuwo laulato, otrſ laulataiſ-dahwinatajſ nebuht nedomā darit bagatakuſ apdahwinatā laulatā radineekuſ, kuri kluhſt pehdeja mantineeki, ja taſ mirſt beſ behrneem. Weenigaiſ iſnehmumuſ ſchāi gadijumā buhtu peelaiſchamſ atteezibā uſ apdahwinatā laulatā behrneem, tā no laulibaſ ar dahwinataju, tā ari no warbuhtejaſ pirmāſ laulibaſ. Schahdi behrni no warbuhtejaſ pirmāſ laulibaſ top uſnemti gimenē, kura raduſeeſ no otrāſ laulibaſ, un normalā gimenē wini eenem meeſigu behrnu ſtahwoſli; ja mirſt wiku meeſigaiſ tehwiſ waj mahte, wini paleeſ patehwa waj pamahteſ gimenē. Tapehz ſchos behrnuſ, kuruſ laulataiſ dahwinatajſ uſnehmis ſawā gimenē, newar uſſkaiſt tā winam ſweſchuſ, jo tee patur ſawu ſtahwoſli ari pehz apdahwinatā meeſigā tehwa waj mahteſ nahweſ.

Ras atteezas uſ paſchu atzelfchanaſ teeſibu apdahwinatā nahweſ gadijumā, tad, lai gan Widſemē tahda paſiſtama tikai pee dahwinajumeem paredeſamaſ nahweſ gadijumuſ (weet. priw. liſ. kop. 3707. un 2432. p.p.), — toteeſ Kurſemē katrſ dahwinaſchanaſ aktiſ top iſnihzinatiſ patſ par ſewi, ja apdahwinataiſ nomirſt pirmſ dahwinataja. Patgalē teeſiba atzelt dahwinajumu pehz mireja, kad dahwinataji ir wezaki, paſtahw ſaſtana ar X. ſehj. I. d. 1142. p.; augſchā aprahdito eemeſlu dehl ta peenemta ari treewu ziwilkodeſka projektā, tā ari Franzijaſ likumdoſchana (1096. p.).

Patſ par ſewi protamſ, ta apdahwinatā mantineeku intereſēſ ſchi dahwinajuma atzelfchanaſ teeſiba jaaprobeſcho ar ſinamu neiſgu terminu un tā ſtingri perſoniga teeſiba ta nedrihſt pahreet uſ dahwinataja mantineekeem.

Pahrejee diwi gadijumi, kad war atzelt dahwinajumu ſtarp laulateem, ir ſeſoſchi: ja lauliba top ſchkirta apdahwinatā winaſ dehl waj ari atſihta par neeſoſchu un dahwinatajſ dahwinaſchanaſ laiā naw ſinaiſi, ta ir

ſchēhrſchli laulibai, kura pehz tam atſihtā par neeſoſchu. Newarēs gan buht ſchaubu, ſa dahwinajumeem, kuruſ weenſ laulataiſ dod otram, pamatā pa leelatai dalai buhſ taiſni laulibaſ ſaiſchu paſtahweſchana. Ja ſchis ſaites top ſarautā apdahwinatā=laulatā wainaſ dehl, waj ari ja winaſ top atſihtāſ par neeſoſchām, laulatam=dahwinatajam taiſnprahtigi neſtnot par laulibai zelā bijuſcheem ſchēhrſchleem, tad buhtu netaiſni, atnemt winam eeſpehju atzelt dahwinajumu, kaſ dotſ taiſni laulibaſ ſaiſchu dehl, kuraſ iſiruſchaſ beſ jebſahdaſ lihſdalibaſ un wainaſ no dahwinataja puſeſ. Bet ja laulataiſ=dahwinatajſ jau pehz eeſtahſchanaſ laulibā dabujiſ ſinat par ſchēhrſchleem, kuri dod eemeſlu laulibu wehlaſ atſiht par neeſoſchu, un neraugoteeſ uſ ſchahdu ſinaſchānu, tomehr apdahwinajiſ otu laulato, tad ſchahdoſ apſtahkloſ naw eemeſla dot winam teeſibu atzelt dahwinajumu. Schai gadijumā laulatam=dahwinatajam beſ ſchaubam bij japatur prahtā eeſpehja, ſa laulibu war atſiht par neeſoſchu, un pilnigi war buht, ſa ari paſchu dahwanu winſch dewiſ, lai kompenſetu otu laulato par tām warbuhſtejam neehrtām ſekam, kaſ raduſchāſ ſakarā ar eeſtahſchanoſ laulibā, kuru war atſiht par neeſoſchu. Ja lauliba top ſchēirta apdahwinatā wainaſ dehl, tad beſ augſchā aprahditeem motiweem, par dahwinajuma atzelſchanaſ eemeſlu daudſoſ gadijumoſ buhſ ari apdahwinatā nepateiziba, kura allaſch noder par pamatu dahwinajuma atzelſchānai (weet. priw. liſ. ſop. 4482. un turpmaſee panti). Protamſ, ſa ari te terminſch dahwinajuma atzelſchānai janofaka pehz eeſpehjaſ neilgſ. ſakarā ar jau iſdarita dahwinajuma atzelſchānu rodāſ jautajumi: waj dahwana atdodama tai apmehrā, ſahda ta uſglabajuſeeſ pee apdahwinatā, waj pehz noteikumeem par pretliſumigu eedſihwoſchanoſ (weet. priw. liſ. ſop. 4485. p.), ſa ari jautajumſ par treſcho perſonu teeſibu neaiſſlarſchānu, ja treſchāſ perſonaſ ſchāi laiſā jau eeguwoſchaſ ſinamaſ teeſibaſ uſ dahwinato mantu (weet. priw. liſ. ſop. 4486. p.). Schai ſinā, pehz Romiſtjaſ domam, naw eemeſla atſahpteſ no ſpehſā eſoſcheem liſumeem, kuri peelauj atdot dahwinato leetu ar peederumeem tai gadijumā, kamehr leeta wehl atrodāſ apdahwinatā mantāſ ſaſtahwā waj ari kamehr winſch wehl joprojam dahwanaſ dehl ir bagataſſ (4485. un 3736. p. p.), un kuri atſtahj treſchāi perſonai wiſāſ winaſ eeguhtāſ teeſibaſ (weet. priw. liſ. ſop. 4486. p.). Echo noteikumu patureſchāna naw ſewiſchki japeemin, bet jaatſihmē ar norahdijumu uſ wiſpahrejeem noteikumeem kuri ir ſpehſā pee dahwinajumu atzelſchanaſ. Tā ſa pati dahwana war buht dota neween laulibaſ laiſā, bet ari eeſpreeſch, pehz ſaderinaſchānaſ, tad naw eemeſla taiſit iſnehmumu atteezibā uſ dahwinajumeem, kaſ iſdariti pehz ſaderinaſchānaſ, bet pirms laulibaſ.

Uſ atſtahſtito motiwu pamata peenehma noteikumu, pehz kura beſ wiſpahrejeem dahwinajuma atzelſchanaſ gadijumeem, kaſ paredſeti noteikumoſ par dahwinajumeem, laulataiſ=dahwinatajſ war atzelt laulibaſ laiſā waj pehz ſaderinaſ-

ŝhanàs isdaritu dahwinajumu: 1) ja apdahwinatais laulatais mirst un neatstahj lejupejosŝhus pehznahzejus, 2) ja lauliba top ŝŝkirta tikai apdahwinatà wainas beht un 3) ja lauliba atsihta par neesofŝu un dahwinajuma isdariŝhanas laikà laulatais-dahwinatajs taifnprahtimi kluhdijees.

Ŝho teesibu, atzelt dahwinajumu, war isleetot tikai patš dahwinatajs weena gada laikà, kurfŝ ŝkaitams pirmà gadijumà no apdahwinatà nahwes deenas, bet pehdejos no tàs deenas, tad stahjees likumigà ŝpehkà ŝpreedums, ar kuru lauliba ŝŝkirta waj atsihta par neesofŝu. Utteezibà uf wifu pahrejo ir ŝpehkà wišpahrejee noteikumi par dahwinajumu atzelŝhanu.

Pehz tam, apŝpreesŝot jautajumu par puhru, atsihmeja, ka ŝpehkà ešofŝee likumi iŝŝkŝir daŝŝadus weidus tai mantà, kuru ŝewa eenes laulibà. Pirmŝahrt, ir puhrs ŝŝaurakà noŝimè (Aussteuer), t. i. tahda kustama manta, kuru ŝewa eenes laulibà weenigi preekŝ ŝewis un mahjas eekahrtas (weet. priw. lif. top. 15. p.); te peeder mahjas eekahrtas, drehbes, wela dahrgleetas, traufi u. t. t., otrŝahrt, likums (16. p.) paređs t. ŝ. lihgawas mantu (БЕНО, Mitgabe, Brautŝaŝ — romeesŝu dos) tà tahdu mantu, kuru ŝewa atnes wihram, lai atweeglinatu ar laulibas dŝihwi ŝaiŝtitos isdewumus; te peeder daŝŝadi kapitali un nekustami ihpaŝchumi. Trefŝahrt, beŝ ŝeem diweem ŝewas laulibà eeneštàs mantas weideem, likums (27. p.) ŝewiŝŝki paređs ŝewas atŝewiŝŝku mantu (bona receptitia — Vorbehaltungsgut), kura isnemta no wihra pahrwaldibas un atrodas weenigà ŝewas pahrwaldibà leetosŝhanà un riŝzibà, un beidsot, zeturtŝahrt, jeŝkuru zitu ŝewas mantu, kura nepeeder ne pee weena no uŝŝkaititeem weideem.

Peenemot laulato mantas atteezibu pamatà ŝŝkirtibas ŝistem, attriht wajadŝiba ŝŝkŝrot jaunajà kodekšà wifus ŝŝos mantas weidus; dŝihwè ŝŝahda ŝŝkŝrosŝhana pehdejà laikà ir isdarita loti reti un tai ir palikuŝi tikai weŝturikša noŝime (ŝal. Bunge, das liv- und esthländ. Privatrecht, II., 48.—52. lpp.). Tapehz atŝina par nepezeesŝamu palikt tikai pee weena mantas weida, kuru ari tagad ŝewa paraŝti eenes laulibà-tà puhru. Ŝŝi mantas weida rakŝturigàs paŝimes ir tàs, ka winu paraŝti dod ŝeweesŝu dŝimuma perŝonai wezaŝi, radi waj pat blatus perŝonas laulibas gadijumà, lai palihdŝetu nodibinat gimenes dŝihwi un ŝegt isdewumus, kaš ar ŝho dŝihwi ŝaiŝtiti. Ŝŝai noŝimè puhrs aptwertu abus augŝŝà aprahditos weet. priw. lif. topojumà paŝtahwoŝŝos jehdŝeenuš: puhru ŝŝaurakà noŝimè (Aussteuer) un lihgawas mantu (БЕНО, Mitgabe, Brautŝaŝ).

Somehr komiŝija atrada par leeku eeweeot ŝewiŝŝku puhra jehdŝeena apŝimejumu: tà ka puhrs atŝewiŝŝkos gadijumos iŝtaiša tikai dalu no man-

tas, fo seewa eenes laulibâ, tad puhram naw nepeezeeschams kaut kahdas atfewischkas seewas mantas speziifits raksturs, un ja ween ar laulibas lih-gumu naw noteifts kas zits, winsch paleef pilnigâ seewas pahrwaldibâ un rihzibâ. Lai gan praktiski puhra usdewums isteizas eefsch tam, fa winsch nolemts gimenes dsihwes nodibinaschanai un ar scho dsihwi faistito isdewumu fegschanai, tad tomehr atfihmet scho usdewumu fewischkâ pantâ, pehz Romifjas domam, nebuhtu wehlami, jo tad buhtu jaaprobefcho seewas teefibas rihfo-tees ar scho ihpaschumu un japrasa, lai wina to ifleeto weenigi laulibas un gimenes wajadsibam, t. i. eewehrojami jafaschaurina jau peenemtais notei-fums par mantas atteezibu schkirtibu un katra laulata patstahwibu, rihfojo-tees ar sawu mantu. Bes tam, seewas peenahkums, peedalitees ar sawu mantu (tâ tad ari ar puhru) gimenes dsihwes isdewumos famehrâ ar winas lihdsfleem, jau atfihmetis atfewischkâ pantâ. Sakarâ ar to, pantu par puhru peenehma fefoschâ redatzijâ: puhrs, kuru seeweetei laulibas gadijumâ peeefschkhirufchi wezaki, radi waj zitas perso-nas, peeder seewai, lai ari tas buhtu nodots wihram. Winai ir katra laikâ teefiba prasit, lai wihrs winai puhru nodod, neraugotees us to, waj wihram to nobewufi winas gimene waj persona, kura winai puhru pee-fschkhirufi.

Sahlas, faskanâ ar weet. priw. lit. kop. 18. un 20. pp., atfina, fa puhra peeefschkirtschana naw obligatorifka, us fo tomehr, pehz Romifjas domam, naw wajadsigs fewischki aifrahdit. Tad, peemehrojotees lit. kop. atteezigajeem 21., 22. un 24. pp., peenehma noteifumus, fa teefiba pee-prasit apfolitâ puhra isdoschanu peeder seewai pehz eestahfchanas laulibâ waj ari wihram seewas labâ, un top dschsta ar diwu gadu noilgumu, un fa nofawejuma gadijumâ puhra apfolitajam jaisdod augli waj prozenti no laulibas noflehgfschanas deenas, ja naw noteifts kas zits. Pee tam, atteezibâ us dschschamâ noilguma terminu, atfina par node-rigu atfahp:tees no spehâ esofchâ 10 gadu termina un noteift faifhfinatu 2 gadu terminu, eewehrojot to apstahli, fa puhru noteiz preefschâ stahwo-fchâs laulibas dehl, un fa wina usdewums ir palihdsset gimenes dsihwes nodibinaschanai. Schi puhra nosihme pawifam issuhd, ja to nodod ilgu laiku pehz laulibas, bet newis drihfi pehz pehdejâs, tad tas wiswairaf nepeezeeschams. Lai gan pehz Widfemes teefibam naw t. f. lihgawas mantas (вѣно, Brautschag) peeprafschanai noteifts faifhfinats noilguma terminsch, fâ tas ir Jgaunijas pilsehtâs (25. p.), tad tomehr, fâ redsams no 26. panta fatura, par normalu lihgawas mantas peeprafschuma terminu ari tur usftatits 2 gadu laiks, pehz kura palaischanas faude spehku galwojums par wezakeem. So eewehrojot Romifja, pawifam ismetufi jautajumu par galwojumu, atrada par pareifatu peelaisf atteezibâ us puhra prasibu faifhfinatu 2 gadu terminu.

Ras atteezas uf prozenteem waj eenahkumeem nokawejuma dehl, tad pehz ſpehlâ efoſcheem likumeem (24. p.), ja noteikts ſinams nodofchanas terminſch, tee jamatſâ no ſchi termina, turpreti ja terminſch naw noteikts, tad prozentuſ un eenahkumuſ war praſit tifai pehz diwu gadu notezeſchanas no laulibaſ noſlehgſchanas deenaſ. Utteezibâ uf ſchi noteikuma ſaturu Romiſija nahza pee flehdſeena, ka paraſti nemehdſ nolikt noteiktu terminu puhra nodofchanai, bet ka patſ wina uſdewumuſ kalpot ſahkumâ laulibaſ dſihweſ iſdewumu ſegſchanai, ſakarâ ar teeſibu peepraſit puhru pehz laulibaſ noſlehgſchanas, dod peeteekoſchu pamatu atſiht nokawejumu no laulibaſ noſlehgſchanas laika; no ſchi laika tad ari uſreheſinami eenahkumi un prozenti, ja ween puhra nodofchanai naw hijiſ noteikts wehlaſ terminſch. Sahdoſ apſtahkloſ ſpehlâ efoſcho likumu 24. pantâ noteiktaiſ diwuſ gaduſ ilgaiſ atweeglojuma terminſch puhra ſolitajam iſrahdaſ maſ pamatotſ. Sahlaſ Romiſija neatrada par eeſpehjamu paturet tagad ſpehlâ efoſcho weet. pr. lik. kop. 23. pantu. Schiſ pants noſaka: ja lihgawaſ balwaſ ſolitajſ nenoteiz ſihki winaſ ſumu un preeſchmetu, tad taſ wehrtibu noſaka ſtarpneekſ pehz ſirdſapſinaſ, ſamehrâ ar ſolitaja mantu (ſal. ari ſaſſijaſ ziw. kod. 1661. un 1667. pp.). Utteezibâ uf ſcho pantu aſſina, ka ſolijumuſ kaut ko dot tifai tad rada teeſtku ſaiſtibu, ja winſch iſteikts peeteekoſchi noteikti. Newar runat par apſinigi uſnemtu ſaiſtibu, ja pee ſolijuma peeſchirt puhru, naw bijuſi uſrahdita wina ſuma un noteikti preeſchmeti.

Peenemot puhra doſchanas neobligatoriſkumu, kurſch tagad jau wehſturikſi nodibinajeſ (ſt. Bunge, Liv- und eſthlând. Privatrecht, II. d.,. 48. 49.), un no otras puſeſ atſihtſot, ka perſonai, kura puhru ſolijuſi, paraſti nebuht nemehdſ buht weenalbſigi, ar ko puhra nehmeja apprezas, — Romiſija nahza pee flehdſeena, ka buhtu nekonſekwenti praſit puhra doſchanas ſolijuma iſpildikſhanu ari tai gadijumâ, ja lauliba noſlehgta, neprafot taſ perſonaſ peekriſchanu, kura puhru ſolijuſi, waj ari ja ſchi perſona ſawu peekriſchanu leeguſi.

Puhru paraſti mehds dot wezaki, kuri ir eeinterefeſi ſinat, kaſ eenahkſ winu gimene; ſolidami puhru, wina, protamaſ ir taſ uſſkatoſ, ka nodomata lauliba tiſ noſlehgta ar winu ſinu un peekriſchanu. Sapehz ir pareiſi noteikt, ka laulibaſ gadijumam apſolitu puhru newar praſit, ja lauliba noſlehgta, neprafot peekriſchanu no perſonaſ, kura puhru ſolijuſi, waj ari ja ſchi perſona ſawu peekriſchanu leeguſi.

Apſpreſchot jautajumu par wihra teeſibam uf puhru, ſtarp zitâm, iſteiza ſeloſchaaſ domaaſ: ja uſſklatam puhru ta ſewiſchka weida mantu, kura top dota ſewwai laulibaſ gadijumâ, ar ſewiſchku uſdewumu ſegt pirmâ laikâ daſchadof gimeneſ dſihweſ iſdewumuſ, un otrſahrt, ja eewehrojam jau peenemto noteikumu, ka wihraſ ta gimeneſ galwa, kuraſ gimeneſ dſihweſ peeder noteizofchâ balſ, pirmâ ſahrtâ neſ gimeneſ dſihweſ iſdewumuſ, tad buhtu konſekwenti

uf likuma pamata nodot wihram puhra pahrwaldišchanas un leetoschanas teeſibas, ja ar laulibas lihgumu naw noteikis kas zits. Šchim noteikumam par labu runā ari tas, ka daudzos gadījumos vuhru mehds nodot taiſni wihra rokās. Lai iſnihzinatu jebkādās ſchaubas par ſchis mantas uſdewumu, waretu noteikt, ka eenahkumi no puhra wihram jaiſleto tikai gimenes wajadsibam (weet. priw. lif. kop. 46. p.), bet lai eerobesčotu warbuhteju launprahtigu rihzibu no wihra puſes, ſewai buhtu teeſiba praſit wihra leetoschanas iſbeigſchanu, ja pehdejais neiſpilda ſawus peenahkumus gimenes uſtureſchanas ſinā, ja puhra tahlafa atſtahſchana wina leetoschanā un pahrwaldibā apdraud mantu ar hojā eeſchanu waj eewehrojameem ſaudejumeem, un ja wihrs neiſpilda noſazijumus, kas ſaiſtiti ar puhra pahrwaldibu un leetoschanu (52. p.). Beidsot, treſčo perſonu intereſēs puhra peeſchirſchanas ſakts buhtu ſewiſchēi regiftrejams laulato mantas atteezibu regiftrazijas eeſtahdē, ar aiſrahdijumu, waj noſlehgtis laulibas lihgums waj ne.

Pret ſcheem motiweem iſteiza domas, ka noteikt uſ likuma pamata puhra leetoschanas teeſibas runatu preti laulato mantas atteezibu pamatā peenemtai winu mantas ſchēirtibai un ſchis atteezibas eewehrojama mehra ſareſchgitu un ſamaiſtu; ka paraſti waj wiſmaſ pa leelakai daļai wiſa ſewas laulibā eenestā manta ſaſtahw taiſni no puhra un tahdā kahrtā jau peenemtā ſchēirtibas un ar ſawu mantu patſtahwigas rihzibas ſistema iſrahditos eewehrojama mehra paralifeta; ka pee puhra peeſchirſchanas ſamehra reti mehds noſlehgt lihgumu un tapeh3 pa leelakai daļai ſchi beeschi weenigā ſewas manta, neraugotees uſ peenemto mantas atteezibu ſchēirtibu, atraſtos wihra weenigā waldišchanā un leetoschanā, bej jebkādā ſewas teeſibu eeſpaida uſ wina; ja peenemtu ſčo noteikumu, tad wajadsetu atkal no jauna peelaiſt ſewas mantas dališchanu atſewiſchēas daļās, un no tām weenu, ka peem. drehbes, welu, dahrgleetas, nodot ſewas patſtahwigā pahrwaldibā, t. i., atſiht jau atmeſto ſewas mantas dališchanu uſ Auſsteuer (puhru ſchaurakā noſihmē), Mitgabe jeb Brautſchag (14.—16. pp.) un atſewiſchēu mantu, kura iſnemta no wihra pahrwaldibas; ka beidsot daudz ween-kahrſchaki atkaut weenigi lihguma zekā nodot puhra leetoschanas teeſibas wihram, un ja laulibas lihguma naw, paturet pilnigu ſchēirtibu un patſtahwibu atteezibā uſ ſewas mantikām teeſibam uſ puhru. It ſewiſchēi tas nepeezeefchami tapeh3, ka widejās nebagatu eedſihwotaju aprindās ſchis puhrs pa leelakai daļai mehds ſaſtahwet no welas, drehbem, eekahrtas, t. i. tahdās mantas, kura praktiſki nepeelauj, ka wihram uſ winu peeſchirſewiſchēas teeſibas, iſſlehdſot ſewas pahrwaldibas teeſibas. Gewehrojot ſchos motiwus, Romiſija atſina par pareiſaku peelaiſt puhra pahrwaldišchanu un leetoschanu no wihra puſes tikai uſ atteeziga laulibas lihguma pamata, peh3 wiſpahreja noteikuma nenofchēirot winu no ſewas pahrejās mantas, kura atrodas winas patſtahwigā pahrwaldibā un rihzibā. Lihds ar to peenehma noteikumu, ka ar laulibas lihgumu war noteikt par puhra no-

doſchanu wihram ar ſewiſchkeem noſazijumeem; ja laulibaſ lihgumâ tee naw ſewiſchkei uſrahbiti, tad wihram nododamais puhreſ top padotſ laulibaſ lihgumâ noteiktai wiſpahrejai laulato mantas atteezibu ſiſtemai.

Œhiſ noteikumſ ir logiſtſ flehdſeeneſ no ta, ka ja parti ar laulibaſ lihgumu likumâ peenemtâſ mantas atteezibu ſchirtibaſ un weenlihdſteefibaſ, weetâ noteikufchi weenam laulatam ſewiſchkeas teeſibaſ uſ otra mantu, tad azim redſot wini tai paſchai mantas atteezibu ſiſtemai nolehmuſchi padot ari laulibaſ lihgumâ apſihmeto puhru, kura likteni wini tomehr kaut kaſhdu eemeſlu dehl naw ſihki norahdjufchi.

Upſpreeſchot jautajumu, waj puhra folijuma nehmejaſ perſonaſ manti-neekeem, pamatojoteeſ uſ ſcho folijumu, ir teeſiba zelt kaut kaſhdaſ praſibaſ, aiſrahdija, ka puhram ir noteiktſ uſdewumuſ, atweeglot ar laulibaſ un gimeneſ dſihwi ſaiſtitoeſ iſdewumuſ. Gewehrojt tahdu ſchauru puhra uſdewumu ir pareiſi, peeſchirt teeſibu praſit ſolito puhru ſeewaſ nahweſ gadijumâ tiſkai ar behrneem palikufcham wihram un miruſchâſ behrneem.

Paſaſpalikufchv maſgadigu behrnu audſinaſchana ir peeteekofchſ pamatſ, lai ar behrneem paliziſ atrainiſ peepraſitu puhru; no otraſ puſeſ, ſchi puhra peepraſiſchanaſ teeſiba ir ſtingri perſoniga un, peh3 Romiſijaſ domam, wina nedrihſt buht par preekſchmetu taſhlaſdoſchanai (zeſſijai) treſchâm perſonam; wina pahreet tiſkai mantojuma zekâ uſ apprezetâſ wihru, kaſ paliziſ ar behrneem, un uſ behrneem no taſ laulibaſ, kuraſ noſlehgſchanaſ gadijumâ puhreſ ſolitiſ. Surpreti, peeſchirt beſbehrnu atrainim teeſibu praſit apoſolito puhru, peh3 Romiſijaſ domam, newar, jo tad galu galâ wina ſtahwoſliſ iſrahditoſ labakſ nekâ tai gadijumâ, ja puhreſ ſawâ laiſkâ buhtu eedoſ wina miruſchai ſeewai; ſchai pehdeja gadijumâ pahrdſihwojoſcham beſbehrnu atrainim buhtu biijiſ jadala puhreſ kâ mantojumſ ar tuwaſajeem radineekeem, t. i. pa leelakai daſalai ar teem paſcheem wezaſeem, no kureem puhreſ ſanemtſ, kurpreti pirmâ gadijumâ winſch dabutu teeſibu praſit no pehdejeem wiſu apoſolito puhru.

Pahrrunajot formu, kaſhdâ eetehrpjamaſ puhra apoſolijumuſ, aiſrahdija, ka lai ſchiſ folijumuſ waretu kluht par ſaiſtibas preekſchmetu un baudit teeſaſ aiſſardſibu, winam nepeezeefchamaſ ſinamaſ ſaiſtibas rakſturſ un jaiſteizaſ ſinamâ ahrejâ formâ. Surpreti teeſiſtâſ atteezibaſ taiſni gimeneſ aploſâ teezaſ iſteikteeſ weentahrfchâ mutiſkâ formâ un tapeh3 teeſâ war tapt pee-rahbitaſ tiſkai ar leezineeku leezibam; ſcho pehdejo peerahdijumu weidu, kurſch pelna maſ uſtizibaſ, peh3 Romiſijaſ domam, nebuhtu wehlami iſleetot: leezineeki nereti peenem par formaleem folijumeem weentahrfchâſ ſarunaſ par puhru, kuraſ noteek ſtarp wezaſeem un behrneem. Uſiſhtot, ka naw eefpehjamſ praſit, lai rakſtiſkâ formâ taptu eetehrpti puhra folijumi par iſkatru, pat maſwehrtigu ſumu, Romiſija atſina, ka gadijumuſ, kad puhra ſola

nekustamu ihpaſchumu waj kustamu mantu par leelaku sumu, folijums eetehrp-
jams rakstiflā formā, kura praſa ari wairaf apdomas. Pee tam nehma
wehrā, tā uſ laukeem, kur rakstiflas formaš eewehroſchana waretu ſagahdat
wiſwairaf gruhtibu warbuhtejaš nepeeteefoſchaš laſit un rakſiit praſchanaš
dehl, beſmaſkaš atſawinajumi pat par neezigām ſumam ari tagad norakſtami
pee teeſaš (Widſemē pahri par 15 rbl., Kurſemē pahri par 50 rbl., ſt. Widſ.
ſemn. liſ. 1024. p. un Kurſemeš ſem. eef. 140. p.). Wiſā Kurſemē wiſ-
pahri wiſi dahwinajumi ſtarp dſihweem par ſumu pahri par 75 rbl. pehž
liſuma noſlehdſami pat notarielā ſahrtibā; tapehž Romiſija atſina par pareiſu
peenemt noteikumu, pehž kura ſolijumi dot puhra nekustamu
ihpaſchumu waj kustamu mantu pahri par . . . rubleem,
iſteizami rakstiflā formā.

Raš ſihmejaš uſ formu, lahdā jaetehrpj pati puhra peeſchēir-
ſchana, tad Romiſija nahza pee ſlehdſeena, tā ja puhraš paſtahw no neku-
stama ihpaſchuma waj leetu teeſibam uſ pehdejo, tad peeſchēirſchana newar
notift žitadi, tā pehž formaš, kuru liſums noteiz nekustamu ihpaſchumu pah-
weſchanai uſ zitu wahrdu waj leetu teeſibu nodibinaſchanai uſ nekustamu
ihpaſchumu, ſamdehl radit ſewiſchēu formu buhtu leeki; taš atteezaš uſ puhra
faſtahwā eetilpſtoſchu kustamu mantu, tad ſchis mantas nodofchana pa leela-
lai dalai noteef beſ rakstiflas formaš un praſit latrā ſinā ſchahdu formu naw
peeteefoſcha pamata. Ja puhra ſolijums dots rakstifli paſchaš ſaiſtibas nodi-
binaſchanai, tad ſchahdaš ſaiſtibas iſpildiſchamu, ſaſkanā ar ſpehtā efoſcho un ari
turpmaſ paturamo weet. pr. liſ. kap. 3532. p., war peerahdit wiſeem lihdſeſleem,
un no perſonaš, kura puhru peeſchēihruſi, atkarajaš praſit waj nu atteezigaš
ſwihtes iſdoſchamu wał ari agraf iſdota parahdu dokumenta iſnihzinaſchamu.

Beidſot, ja atkahpjoteeš no nodomatāš mantas ſchēirtibaš ſiſtemaš,
atteezibā uſ puhru wihrām tiš peeſchēirtaš laut lahdāš ſewiſchēaš teeſibaš
(peem. weenigā pahrwaldiba waj leetoſchana), tad, protamaš, nepeezeefchami
noſleht laulibaš lihgumu, taš jadara pehž noteiktaš formaš.

Œchāi gadijumā noteiktaiš laulato mantiflaš ſchēirtibaš un weenlihdſ-
teeſibaš pamata prinziptōp eewehrojamā mehrā paralifetš, taš beſ ſchāu-
bam atſaukſeeš no weenaš puſeš uſ ſeewaš teeſibam, kuraš atſewiſchēoš
gadijumoš, domajamaš, praſiš ſinamu aiſſardſibu, no otraš puſeš, uſ treſcho
perſonu — kreditoru teeſibam, kuri weegli warēš malditeeš, eedomajoteeš
pehž liſuma ſpehtā efoſcho laulato mantas ſchēirtibu.

Ja puhraš top nodotš wihra weenigā pahrwaldibā un leetoſchana, tad
ſeewaš intereſeš praſa, lai wināš mantas teeſibaš tiſtu ſinamā ſahrtā aiſ-
ſargataš, tad ſchāi mantai draud breeſmaš wihra neſaimneeziſtaš waj ne-
pareiſaš rižibaš dehl, waj tad wihraš neeewehro ſawuš peenahtumuš pret
gimeni. Tagad ſpehtā efoſchee noteikumi (weet. priw. liſ. kop. 43., 44., 52.
un 59. p.p.) ari paredſ gadijumuš, tad ſeewai teeſiba ſpert ſinamuš ſoluš,
lai aiſſargatu ſawāš mantas intereſeš. Wiſpirmš, liſumā jauſrahda gadi-

jumi, kad wihra teeſibas uſ ſeewas puhra weenigo pahrwaldibu iſbeidsas paſchas par ſewi: te peeder, beſ nahweſ un gadijuma, kad weenam no laula- teem par ſodu atnemtās mantas teeſibas, — weena laulata maſſatneſpehja, wihra darbibaſ neſpehja peh3 wina atſihſchanaſ par iſſchkehrdetaju un laulibaſ ſchkirſchana waj atſihſchana par neeſoſchu.

Neatkarigi no ſcheem gadijumeem, kad wihra teeſibas pahrwaldit un leetot ſeewas ihpaſchumu iſbeidsas automatiski, ſeewai winaſ mantifko intereſchu aiſſardſibaſ labā, kā jau augſchā aprahditiſ, nepeezeefchami peeſchirt teeſibas peepraſit teeſas zelā, lai wihram atnem wina leetoſchanaſ teeſibaſ: 1) ja winſch neiſpilda ſawu galweno peenahkumu, uſturet ſeewu un behrnus un kad puhrs, kā manta, kuras uſdewumſ atweeglot gimeneſ dſihweſ iſdewumus, wihra rokās wairſ neſalpo ſchim mehrim, 2) ja iſſchkehrdigas un wiſpahr nepareiſas wihra rihzibaſ dehl ſinamai ſeewas mantai draud bojā eeſchana waj eewehrojams ſaudejums.

Kaſ ſihmejaſ uſ treſcho perſonu intereſchu nodroſchinaſchānu, tad preeſch winām wihra teeſibam uſ puhra leetoſchānu ir ſaiſtoſcha noſihme tikai tad, ja laulibaſ lihgumſ, kura noteiktas minetās wihra teeſibaſ uſ puhru, ſawā lai kā bijis eerakſtiitſ laulato mantifko atteezibu atklahtajā regiſtri, uſ ko jaati- rahda liſumā.

Atſinuſi augſchā atſtahtitotſ noteikumuſ par pareiſeem, Romiſija nahja pee ſlehdſeena, ka wineem jabuht ſpehkā neween atteezibā uſ puhru, bet ari uſ jebfuru ſeewas mantu, kura uſ laulibaſ lihguma pamata nodota wihra pahrwaldibā un leetoſchānā, un tadehl ſchee noteikumi ſihki reglamentejami nodatā par laulibaſ lihgumeem.

W. B u f o w ſ ſ i ſ.

Sihfaki juridiski jautajumi.

Italijas 1921. g. šodu likumu projekts.

Janwara mehnesi 1921. g. parahdijees klajā Italijas šodu likumu pahrstrahdaschanas komiſijas darbu I. ſehjums — šodu likumu wiſpahrējās dalas projekts. Šhis projekts wehrſch uſ ſewi uſmanibu ar jaunām idejām, kaħdas neweens no paſtaħwoſcheem ziwiliſeto walſtu šodu likumu kraħjumeem lihds ſchim laiķam wehl nepaſina. Romiſijas preekſchſehdetajs ir paſiħſtamaiſ kriminaliſtiſ Enriko Ferri un komiſijas faſtaħwā faſtopam ne maſaſ paſiħſtamā kriminaliſta Rafaello Garofalo wahrdu. Ubi ſchee kriminaliſti pceder pee tā ſauzamās kriminalantropoſoziologiſtās ſkolas, un wiņu mahzibas uſſtatamas tā kriminalantropologijas un kriminalſoziologijas faſtanojums. Uzimredſot, ari pahrejee komiſijas lozekli ir ſchis ſkolas peefriteji, jo iſnaħtuſchā darba I. ſehjums uſſtatams tā pirmaiſ ſpilgtaiſ antropoſoziologiſtās ſkolas ideju eemeefojums šodu likumu noteikumos. Jau pagahjuſchā gadu ſimtena beigās Enriko Ferri ſawos darbos attiħſtija uſſlatus, ta ta laiķa kriminalſinatne paſaudejuſe katru noſiħmi un wiņas weetā ſtaħſchotees kriminalſoziologija. Lihdsſchinejās kriminalſinatnes noleegſchanā Ferri eet tiſ taħtu, ta pawiſam neatſiħt taħdu kriminalſinatnes jehdſeenu tā wainigumu, un ſaħa, ta lai kaħdu noteefatu tā noſeedſneeku, raw nemaſ wajadſiģs, lai wiſch inkriminetā noſeegumā ari buħtu wainiģs, peeteef, ja wiſch noſeedſiģo nodarijumu iſdarijiſ. Pats par ſewi ſaprotams, ta tad waiſs newar buħt ne runas ari par wainas peefkaitamibu, — un preekſch Ferri ari ſchis jehdſeens neekſiſtē, jo peħz wiņa mahzibas peefkaitams ir katrs, maſs behrns, idiots, garā wahjaiſ u. t. t. Wiſas ſchis oriģinalās rewoluzionarā ſinatneeka mahzibas liħtas publiķetam komiſijas darbam par pamatu. Ne wainiguma, ne peefkaitamibas jehdſeenu ſchis darbs nepaſiħt, to weetā eewesti jauni jehdſeenti — atbildiba (responsabilitā) un biħſtamiba (pericolositā). Bet tur raw wainiguma, tur, ſaprotams, newar ari buħt runas par šodu. Šcho jehdſeenu wiņa wiſpahrpeenemtā noſiħmē ari projekts nepaſiħt, ta weetā ſtaħjees jauns jehdſeens — ſankzija, kaſ uſſtatama peħz Ferri mahzibas tā zihnas lihdselkiſ pret noſeedſibu. Bet tā tad Ferri noſeedſibu domā aplarot? Noſeegumus rada un weiģina, mahza Ferri, treģadas dabas faktori: 1) indiwiđualee, 2) ſoģialee un 3) koſmiſkee. Lai zihnai ar noſeedſibu buħtu ſekmes, tad wiſpirms janowehrſch noſeedſibu radoſchee un weiģinoſchee faktori (prewentiwaiſ zihnas lihdselkiſ) un otrahrt — pret eedſimteem, garigi

nenormaleem, paraduma un ziteem „bihstameem“ noseedsneekem jaleeto ſpaidu lihdſekli, ſtarp kureem galweno weetu eenem noseedsneeka iſoleſchana no ſabeedribas, to eewetotot ſpezialâ garâ wahjo, nelabojamo waj labojamo noseedsneeku kolonijâ. — Šči Ferri doktrina liſta ari publižetâ projekta ſanžijas jehdseena pamatâ. Behž ſči projekta par noseedsigeem nodarijumeem eewetotjami: garâ wahjee „maſaſ bihstamee“ — pahrraudſibaš mahjâš (casa di custodia), „bihstamatee“ — wahjprahtigo noseedsneeku eestahdêš (manicomio criminale), turpretim „ſewiſchki bihstamee“, ar loti ſtiſprâm eedſimtâm noseedsibaš teefmem teefajami tâpat lâ normalee; pahrejeem bihstameem noseedsneekem projektš draud ar areſtu (dzetenzione), eeflodſijumu zeetumâ (reclusione), ar darba zeetumu (lavoro carcerario) un ar ſpaidu darbeem beš eeflodſiſchanaš (prestazione obbligatoria di lavoro diurno). — Šewiſchâ kategorijâ iſdaliti politiſtee jeb, lâ Ferri toš noſauž, politiſki-ſozialee noseegumi. Nemot wehrâ, lâ ſchoš noseegumuš rada ziti faktori, wimu nowehrſchanaſ projektš paređš ari zitadaš ſanžijas, — ſtarp zitu — iſraidi-jumu iſ walſiš ari atteezibâ uſ ſaweem pawalſtneekem. Wišpahri, ſanžijas iſwehlê un peemehroſchanaš teefai dota loti leela brihwiba, teefa war ſinamoš gadijumoš waj nu pawiſam atſwabinat no ſoda waj ari peeſpreeſt relatiwi waj abſoluti nenoteiktu ſodu. Beš tam wehl ſči jauno ſodu liſuma projekta pamatoš liſtaš daudš zitu originalu, lihdſſchinejeem kulturwalſtu ſodu liſumeem pilnigi ſweſchu ideju.

Šchiš kriminalſoziołogijaš jeb pareiſaki kriminalantropoſoziołogijaš ſkološ mehginajumuš ar ſawu rewoluzionariſmu un originalitati pelna eewehribu. Naw noleedſjami tee leelee nopelni, kuri peeder kriminalſoziołogiſkai ſkolai kriminalſinatneš iſkopſchanaš, bet waj uſ tihras kriminalſoziołogijaš dibinatee modernee ſodu liſumi pahršpehš lihdſſchinejoš, par to ir peeteekoſchi daudž eemeſlu ſchaubiteeš.

Augſchminetaiš darbš iſdotš ari wahžu, frantiſchu un angļu tulfojumuoš, kaš dara ſcho intereſanto mehginajumu peeejamu ari itaļu walodaš nepratejeem.

W. AITſſſiſ.

Teefu amatoš apſtiſprinati.

(Latwijaš Satwerſmeš Sapulzeš 1922. g. 14. julija kopſehdê.)

par ſenatoreem: 1) Šihmanš, Andrejš; 2) Gubenš, Alekſandrs; 3) Diſterlo, Balduiņš; 4) Weſmanš, Fridrihš; 5) Nagujewſkiš, Broniſlawš.

Par teefneſcheem: 1) Laſdiņſch, Hugo; 2) Šchaliņš, Nikolajš; 3) Jaſtiņſch, Jahnis; 4) Balodiš, Jahnis I.; 5) Balodiš, Jahnis II.;

6) Weidners, Alekšandrs; 7) Brümmerš, Leons; 8) Reichholdš, Kristjahnis; 9) Šolinsč, Šwaldš; 10) Stumbergš, Jekabs; 11) Rehders, Heinrichš; 12) Ljutovš, Alekšandrs; 13) Wichmanis, Arvidš; 14) Grotš, Jekabs; 15) Bekers, Jahnis; 16) Stegmanis, Helmutš; 17) Freimanis, Walters; 18) Šönfeldš, Eričš; 19) Zimmermanis, Daniels; 20) Švejneekš, Teodors; 21) Laute, Adolfs; 22) Mellwilš, Walters; 23) Strašdš, Jekabs; 24) Bauze, Frijis; 25) Zinzels, Jekabs; 26) Kalazš, Jahnis; 27) Zihrulis, Behrtulis; 28) Kruhminsč, Jahnis; 29) Magnus, Mikelis; 30) Labunflis, Vladimirs; 31) Abbulš, Mahrtinsč; 32) Kirjakovš, Mikelis; 33) Harš, Paulš.

Par ismeklešanas teefneši: 1) Ewans, Alekšandrs.

Pahrmainas teesu rešora šastahwá.

Gezelti amatoš:

1) Rigas Apgabalteefas profurora beedrs Alekšandrs Lasdinsč par Rigas Apgabalteefas lozekli ar šč. g. 29. junija ministru kabineta lehmumu; 2) Jaunakais kandidats us teesu amateem Karlis Kruhminsč par papildu meerteefneši pee Rigas Apgabalteefas ar šč. g. 29. junija ministru kabineta lehmumu; 3) Papildu meerteefneschi pee Latgales Apgabalteefas Ernestis Purinsč un Rudolfs Peteršons par meerteefnescheem pee tās pašas Apgabalteefas ar šč. g. 4. julija ministru kabineta lehmumu; 4) Jaunakais kandidats us teesu amateem pee Leepajas Apgabalteefas Teodors Wegners par meerteefneši pee tās pašas Apgabalteefas ar šč. g. 11. julija ministru abineta lehmumu; 5) Eduards Ruhse par ismeklešanas teefnescha weetas pagaidu ispilditaju pee Rigas Apgabalteefas ar Teesleetu ministra šč. g. 21. julija pawehli № 50; 6) Jaunakais kandidats us teesu amateem pee Leepajas Apgabalteefas Eričš Sturms par ismeklešanas teefneši pee tās pašas Apgabalteefas ar šč. g. 18. julija ministru kabineta lehmumu.

Utswabinatš no amata:

1) Šwarigu leetu ismeklešanas teefnešis pee Rigas Apgabalteefas Arnolds Ruberts ar šč. g. 4. julija ministru kabineta lehmumu.

Miris:

1) Meerteefnešis pee Leepajas Apgabalteefas Teodors Breifšš šč. g. 4. juliá.

Latgales Apgabalteefas meerteefneschu eezirknu šarakstis.

(Preenemts Apgabalteefas nodatu šch. g. 20. maija kopsapulzes šehdē.)

a) Daugawpils aprinkis.

I. eezirknis. Daugawpils pilsehtas I. un III. polizijas eezirkni ar dšelsšzela pretšchu stazijas rajonu. Kamera Daugawpili.

II. eezirknis. Daugawpils pilsehtas II. un IV. polizijas eezirkni ar abu dšelsšzela pašafcheeru staziju rajoneem. Kamera Daugawpili.

III. eezirknis. Kapinas, Malinowas un Wiščku pagasti. Kamera Uglonē.

IV. eezirknis. Litsnas, Litwanu un Kolupes pagasti. Kamera pagaidam Daugawpili.

V. eezirknis. Zasmuischas, Warkawas un Preilu pagasti. Kamera Preilos.

VI. eezirknis. Kraflawas, Šswoltas un Šsabelinas pagasti. Kamera Kraflawā.

VII. eezirknis. Dfunas, Dagdas, Pustinas un Pridruifšas pagasti. Kamera Dagdā.

VIII. eezirknis. Krustpils, Ungurmuischas, Meschamuischas un Wiweefšes pagasti. Kamera Krustpili.

b) Reseknes aprinkis.

I. eezirknis. Reseknes pilsehta ar dšelsšzela stazijam. Kamera Reseknē.

II. eezirknis. Dsolmuischas, Rosenmuischas, Matafchanu, Behrsgala un Drizanu pagasti. Kamera Reseknē.

III. eezirknis. Rosentowas, Silajona un Ruschaines pagasti. Kamera Maltā, pagaidam Reseknē.

IV. eezirknis. Wilanu, Sasttagala, Widšmuischas un Bitowas pagasti. Kamera Wilanos.

V. eezirknis. Andrupines, Raunatas un Waiwodu pagasti. Kamera Raunatā.

VI. eezirknis. Warllanu, Borkowas, Utafchinas, Stirneenas un Rudšatu pagasti. Kamera Warllanos.

c) Ludšas aprinkis.

I. eezirknis. Ludšas pilsehta un Swirgšdeenas un Miščailowas pagasti. Kamera Ludšā.

II. eezirkniš. Ewermuiščas, Pildaš, Nerzas, Rundanu un Janowoles pagasti. Kamera pagaidam Ludšā.

III. eezirkniš. Karšawas, Salmuiščas, Koforewas, Baltinowas Wišgorodas un Gawru pagasti. Kamera Karšawā.

IV. eezirkniš. Istraš, Pošinas un Landstoronas pagasti. Kamera Pošinā.

V. eezirkniš. Wilakas, Tolkowas, Katschanowas un Lipnas pagasti. Kamera Wilakos.

VI. eezirkniš. Bolwu, Rugaju un Domopoles pagasti. Kamera Bolwoš.

Latgales Apgabalteesas ismeklešanas teesnesču eezirknu šarakstis.

(Veementis Apgabalteesas nodatu šch. g. 20. maija kopsapulzes šehdē.)

a) Daugawpils aprinkis.

I. eezirkniš. Daugawpils pilšehtas I. II. un IV. polizijas eezirkni ar abeem šselšzeli pašasheeru staziju rajoneem. Kamera Daugawpili.

II. eezirkniš. Daugawpils pilšehtas III. polizijas eezirkniš ar šselšzela pretšchu stazijas rajonu un Liknas, Malinowas, Wišķu un Išwoltas pagasti. Kamera Daugawpili.

III. eezirkniš. Krašlawas, Dagdas, Išabelinas, Šfunas, Pustinas un Pridruifštas pagasti. Kamera Krašlawā.

IV. eezirkniš. Krustpils, Ungurmuiščas, Mešhamuiščas, Aiweekštes, Lihwanu, Warlowas un Kolupa pagasti. Kamera Krustpili.

V. eezirkniš. Preiļu, Jašmuiščas un Kapinas pagasti. Kamera Preiļos.

b) Rešeknes aprinkis.

I. eezirkniš. Rešeknes pilšehta ar šselšzela staziju II. un šarantinu. Kamera Rešeknē.

II. eezirkniš. Šsolmuiščas, Rošenmuiščas, Behršgala, Raunatas un Malaschanu pagasti, isnemot šselšzela staziju II. un šarantinu. Kamera Rešeknē.

III. eezirkniš. Rošentowas, Waiwodu, Andrupines, Rušhaines un Šilajonu pagasti. Kamera Maltā, pagaidam Rešeknē.

IV. eezirkniš. Wilanu, Bikowas, Drižanu, Widmuiščas un Šakštagala pagasti. Kamera Wilanos.

V. eezirknis. Warlkau, Borkowas, Utaščinas, Stirneenas un Rudšatu pagasti. Kamera Warlkanos.

c) Ludšas aprinkis.

I. eezirknis. Ludšas pilšehta, Ewermuiščas, Pildas, Nerzas, Swirgšdeenes, Janowoles pagasti un Michailowas pagasta Litowneeku, Morosowas un Puščmuzowas nowadi. Kamera Ludšā.

II. eezirknis. Karšawas, Salmuiščas, Koforewas, Baltinowas, Wiščgorodaš, Gawru, Soltowas pagasti un Michailowas pagastis beš Litowneeku, Morosowas un Puščmuzowas nowadeem. Kamera Karšawā.

III. eezirknis. Bolwu, Rugaju, Domopoles, Lipnas, Wilakas un Raščhanowas pagasti. Kamera Bolwos.

IV. eezirknis. Rundanu, Jstras, Landškoronas un Pošinas pagasti. Kamera Silupē.

Redaktors: Dožentis R. Diščlers.

Redakzija: Rigas Apgabalteesā, Breeščš. kabinētā.

Ekspedizija: Rigā, Suworowa eelā 14, A. Gulbja grahm. weikalā.

J. Peteršona drukatava, Rigā, Suworowa eelā Nē 20/22.

1922. g.

III. gada gājums.

1922. g.

IZGLĪTĪBAS MINISTRIJAS MĒNEŠRAKSTS

sniedz rakstus par skolas, audzināšanas un izglītības jautājumiem, par mākslu un literatūru, zinātniskus apcerējumus par garīgās dzīves parādībām, sevišķi par latviešu vēsturi un kultūru.

Apskatā: Ziņas par izglītības darbiniekiem, par nodomiem un pānākumiem skolas laukā, par dažādām izglītības iestādēm, par zinātnes un mākslas jautājumiem.

Kritikas un bibliografijas daļā: Kritikas par zinātnisko un pedagogisko, kā arī par vispārējo literatūru, jauniznākušo grāmatu saraksti un pārspriedumi. —

Katrā burtnicā jaunākie likumi un rīkojumi, kam attiecība uz skolu un izglītību.

Mēnešrakstā ar saviem darbiem ņēmuši daļību: P. Abbuls, Fr. Adamovičs, doc. L. Adamovičs, Dr. phil. L. Arbuzovs, Edg. Ardenss, Arnis, M. Ārons, A. Ašmane, doc. L. Ausejs, Fr. Bārda, J. Bebris, J. Bērziņš, doc. E. Blese, J. Broka, E. Brusbārdis, T. Celma, R. Cukurs, doc. P. Dāle, doc. A. Dauge, J. Dombrovskis, P. Dreimanis, prof. J. Endzelīns, prof. E. Felsbergs, prof. V. Frosts, J. Graubiņš, Fr. Jansons, J. Jaunsudrabiņš, P. Jeger-Freimane, doc. A. Kalniņš, K. Kārklīns, Dr. K. Kasparsons, doc. J. Kauliņš, Kaudzītes Matiss, R. Klaustiņš, J. Krodznieks-Krūgers, J. Kronlīns, doc. A. Krūmiņš, prof. K. Kundziņš, Z. Lancmanis, J. Lapiņš, Dr. N. G. Lebedinskis, doc. P. Lejiņš, doc. N. Malta, E. Meklers, K. Melnalksnis, J. Missiņš, prof. J. Ozoliņš, M. Paļevič-Bulāne, prof. J. Piāķis, A. Reinholds, J. Rītiņš, P. Rozīts, A. Rudītis, R. Rudzītis, L. Sēja, C. Serģis, J. Seskis, M. Skujenieks, E. Stērste, doc. K. Straubergs, prof. P. Šmidts, Dr. E. Šneiders, M. Štāls, A. Švābe, Dr. phil. E. Šveinfurts, O. Svenne, prof. K. Tianders, Dr. E. Turkina, B. Valle, A. Vičs, prof. J. Vitols, māc. A. Vitols, doc. Fr. Zālītis, inž-technol. K. Zaltis, Teodors Zelferts, Zeltmatis, V. Zemtautis, Dr. phil. J. Zēvers u. c.

Mhonēšanas un pārdošanas maksa tākol ar 1922. gadu paaugstināta un hūs turpmāk šāda

Vispārīgi:

Skolotājiem un mācības iestādēm:

Pa pastu piesūtīt:		Ekspedicijā saņemot:		Pa pastu piesūtīt:		Ekspedicijā saņemot:	
Par gadu	500 rubļi.	460 rubļi.		Par gadu	400 rubļi.	360 rubļi.	
" 1/2 "	250 "	230 "		" 1/2 "	200 "	180 "	
" 1/4 "	125 "	115 "		" 1/4 "	100 "	90 "	

Atsevišķām burtnicām pērkot, visiem — burtnica 50 rbļ.

IZGLĪTĪBAS MIN. MĒNEŠRAKSTA ekspedīcija pārgājusi:

A. GULBJA grāmatapgādniecībā, Suvorova ielā № 14, uz kuriem jāgrīežas ar pasūtījumiem, maksājumiem, sludinājumiem un citās ekspedīcijas lietās.

„Tieslietu Ministrijas Vēstnesis“

== specials juridisks žurnals, ==

sācis kārtīgi iznākt no š. g. 1. jūlija. Žurnālā tiek ievietoti:

1) teoretiski raksti par jautājumiem, kas stāv sakarā ar Latvijas tiesiskās dzīves izveidošanu un viņas pilsoņu tiesību apziņas izkopšanu;

2) pārskati par tiesu darbību, Senata lēmumi, kā arī principiēlas lietas iz citu tiesu prakses;

3) pārskati par likumu pārstrādāšanas komisiju darbību, svarīgāko likumprojektu teksti, kā arī šo projektu, jaunpieņemto likumu un kodifikācijas darbu kritiski apskati;

4) pārskati par Tieslietu ministrijas un viņas galveno iestāžu, mūsu Juridiskās fakultātes, Latvijas juristu biedrības un Zvērinātu advokātu padomes darbību;

5) Latvijas un cittautu juridiskās literatūras apskati;

6) atsevišķi ievēribu pelnoši fakti un parādības mūsu tiesiskajā dzīvē, un

7) ierosinājumi, jautājumi u. t. t. no līdzstrādnieku un lasītāju puses.

Lai žurnals varētu pastāvēt, attīstīties un savu uzdevumu godam veikt, viņam nepieciešams plašāku aprindu pabalsts, — viņam vajadzīgi apzinīgi līdzstrādnieki un pietiekošs skaits lasītāju. Žurnāla redakcijas koleģija tāpēc griežas vispirms pie Latvijas juristiem — tiesu iestāžu darbiniekiem, advokātiem, ierēdņiem u. c. ar lūgumu: pabalstīt žurnālu ar ievietošanai noderīgiem materiāliem un veicināt viņa izplatīšanos tautā. Un otrkārt, ar šo pašu lūgumu dēļ labvēlīga pabalsta redakcijas koleģija griežas pie visas inteligentās lasītājas publikas un pie visplašākām tautas aprindām.

Redakcijas koleģija no savas puses grib darīt visu iespējamo, lai žurnals varētu iznākt kārtīgi katru mēnesi un lai viņa saturs kļūtu arvien kuplāks un interesantāks.

Rīgā, jūlijā 1922. g.

Redakcijas koleģija:

docents K. Dišlers,

senators M. Gobiņš,

Rīgas Apgabalt. Priekšs. A. Būmanis.

Redakcija: Rīgas Apgabaltiesā, Priekšsēdētāja kabinetā.

Ekspedīcija: Rīgā, Suvorova ielā 14, A. Gulbja grām. apgādn.

Katra atsevišķa burtnica maksā 50 rbļ.